

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษา เรื่อง “ความตระหนักถึงภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยม” ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก
 - 1.2 แนวคิดภัยอินเทอร์เน็ต
 - 1.3 แนวคิดในการจัดการของผู้ให้บริการเว็บไซต์ต่อข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการเมื่อมีการกระทำที่เป็นภัยต่อผู้อื่นเกิดขึ้นบนเว็บไซต์
 - 1.4 ทฤษฎีของความเสี่ยง
 - 1.5 ทฤษฎีการเรียนรู้
 - 1.6 ทฤษฎีการรับรู้
 - 1.7 พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็ก
 - 1.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
 - 1.8.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550
 - 1.8.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546
 - 1.8.3 ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.
 - 1.8.4 ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ เรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ต
2. ภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็กในอินเทอร์เน็ต
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก

แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้ (พันธวลี สิทธิณรงค์, 2550, น. 9-13)

ความตระหนัก หมายถึง การกระทำที่แสดงว่าจำได้ การรับรู้ หรือการมีความรู้หรือมีความสำนึก (Carter V. Good, อ้างถึงใน จิตติมา นิยมสรวญ, 2537, น. 27)

ความตระหนัก หมายถึง การแสดงออกซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อน เกี่ยวกับความคิดและความรู้สึกที่ซับซ้อนที่เกิดจากการได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า จนเกิดการรับรู้และเข้าใจ นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ และถ้าบุคคลนั้นมีความสำนึกว่าสิ่งสำคัญดังกล่าวมีคุณค่า แสดงว่าบุคคลนั้นมีความตระหนักและพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาตอบสนอง บุคคลจะเกิดความตระหนักในระดับใดขึ้นอยู่กับความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ระดับการพัฒนาทางบุคลิกภาพ ค่านิยม วัฒนธรรมและประสบการณ์ต่อสิ่งนั้น ๆ (Jasmin & Trygstad, 1979, pp. 4-11, อ้างถึงใน จิราภรณ์ ทิพย์สุภลักษณ์, 2547, น. 32)

ความตระหนัก เป็นภาวะการณ์ที่บุคคลเข้าใจหรือสำนึกถึงบางสิ่งบางอย่างของเหตุการณ์ ประสบการณ์หรือวัตถุสิ่งของได้ (Wolman, 1973, p. 38, อ้างถึงใน จักรกฤษ เครือสุนทรวานิช, 2540, น. 20)

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2550, น. 14) กล่าวว่า “ความตระหนัก” หมายถึง การที่บุคคลถูกคิดได้หรือการเกิดขึ้นในการรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง หรือสถานที่หนึ่ง ซึ่งการรู้สึกว่ามีหรือการได้ถูกคิดถึงว่ามีสิ่งหนึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดในสภาวะของจิตใจแต่ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นสามารถจำได้หรือระลึกได้ถึงลักษณะบางอย่างของสิ่งนั้น

“ความตระหนัก” เป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดทางด้านความรู้ (Cognitive domain) แต่ความตระหนักนั้น ไม่ได้เกี่ยวกับความจำหรือความสามารถระลึกได้ ความตระหนัก หมายถึง ความสามารถนึกคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะจิตใจ (วิชัย วงษ์ใหญ่, อ้างถึงใน จักรกฤษ เครือสุนทรวานิช, 2540, น. 20)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551, น. 24) ได้ให้ความหมายของ “ความตระหนัก” ว่า ความตระหนักหมายถึง ความรู้ตัวอยู่แล้วคือการที่รู้ว่าคุณสิ่งนี้มีอยู่หรือเป็นอยู่ แต่ไม่รู้ว่าจะละเอียดอ่อนเท่า

เดวิด อาร์ แครทวอล และคณะ (David R. Clatrol et al., อ้างถึงใน จักรกฤษ เครือสุนทรวานิช, 2540, น. 20) ให้ความหมายของ “ความตระหนัก” หมายถึงความรู้สึกไวต่อการมีอยู่ของปรากฏการณ์บางอย่างและของสิ่งเร้าบางอย่างซึ่งเราต้องการจะรับรู้

อีเซนค์ และ อาร์โนลด์ (Eysenck & Arnold, อ้างถึงใน จักรกฤษ เครือสุนทรวานิช, 2540, น. 20) ได้อธิบายความตระหนักในแง่ของจิตวิทยาไว้ว่า ความตระหนักเป็นความสัมพันธ์ของความสำนึก (Consciousness) และเจตคติ (Attitude) ความตระหนักเป็นภาวะของจิตใจซึ่งไม่อาจแยกเป็นความรู้สึกหรือความคิดเพียงอย่างเดียวโดยเด็ดขาด

ดาโกเบิร์ต ดี รูนส์ (Dagobert D. Runes, อ้างถึงใน จักรกฤษ เครือสุนทรวานิช, 2540, น. 20) ได้กล่าวถึง “ความตระหนัก” อย่างจำกัดว่า ความตระหนักเป็นการกระทำที่เกิดจากความสำนึก

เบนจามิน เอส บลูม (1971, p. 271) ได้กล่าวถึง “ความตระหนัก” ในความหมายที่ค่อนข้างกว้างว่า ความตระหนักเป็นขั้นต่ำสุดของชั้นอารมณ์และความรู้สึก (Affective Domain) ความตระหนักเกือบคล้ายกับความรู้ตรงที่ทั้งความรู้และความตระหนักต่างไม่มีลักษณะสิ่งเร้า แต่ความตระหนักต่างกับความรู้ตรงที่ความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นปรากฏการณ์หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิดความตระหนัก

คอฟคา (Kaffka, อ้างถึงใน จรัสพิมพ์ อรรถนพพร, 2539, น. 18) กล่าวว่า ความตระหนัก หมายถึงสภาวะจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่าง ๆ เกิดจากการรับรู้ที่มีความหมายซึ่งมีความหมายเหมือนคำว่า ความสำนึก (Consciousness)

เนลสัน (Nelson, อ้างถึงใน จรัสพิมพ์ อรรถนพพร, 2539, น. 18) กล่าวว่า ความตระหนักเป็นสภาวะบุคคลได้รับความรู้หรือประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วมีการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญที่ตนเองมีต่อสิ่งนั้น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของสภาวะที่ตื่นตัวทางจิตใจต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์

ความตระหนัก เกือบคล้ายความรู้แตกต่างกันตรงที่ความตระหนักไม่เกี่ยวข้องกับความจริงหรือความสามารถที่จะระลึกได้ แต่ความตระหนักเป็นเรื่องของการรับรู้ จดคิด หรือมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง (สมหมาย วันสอน, อ้างถึงใน จรัสพิมพ์ อรรถนพพร, 2539, น. 19)

จากความหมายของความตระหนักที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวมา จึงพอสรุปได้ว่า ความตระหนักเป็นสภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่าง ๆ เกิดจากการรับรู้ และความสำนึกต่อเหตุการณ์หนึ่ง และเป็นเรื่องของสภาวะตื่นตัวของจิตใจต่อ

เหตุการณ์ โดยมีระยะเวลาหรือประสบการณ์และสภาพการณ์แวดล้อมหรือสิ่งเร้าภายนอกเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักขึ้น

ดังนั้น องค์ประกอบที่สำคัญก่อให้เกิดความตระหนักมี 3 ประการ คือ

1. พุทธิปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจ (Cognitive or Belief Component) หรือความรู้หรือความเข้าใจจะเริ่มต้นจากระดับง่ายและมีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ
2. อารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) เป็นความรู้สึกด้านทัศนคติ ค่านิยม ความตระหนักชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี เป็นองค์ประกอบในการประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ
3. พฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นการแสดงออกทั้งทางวาจา กริยา ท่าทาง ที่มีต่อสิ่งเร้าหรือแนวโน้มที่บุคคลจะกระทำ ดังนั้นบุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม การเรียนรู้ และประสบการณ์ จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก โดยมีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความตระหนัก

ความตระหนัก (Awareness) เป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Domain) ซึ่งเกื้อบค้ำความรู้ (Knowledge) ซึ่งเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้ ความคิด (Cognitive domain) ปัจจัยด้านความรู้สึกหรืออารมณ์นั้นจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้ ความคิดเสมอ (ประสาท อิศรปริดา, 2523, น. 177) ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ การสัมผัสและการใช้จิตไตร่ตรอง คิดหาเหตุผล แต่ความตระหนักเป็นเรื่องของโอกาสการได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมโดยไม่ตั้งใจ การใช้จิตไตร่ตรองแล้วจึงเกิดความสำนึกต่อปรากฏการณ์หรือสถานการณ์นั้น ๆ และในเรื่องของความตระหนักนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับการจำหรือการรำลึกมากนัก เพียงแต่จะรู้สึกว่ามีสิ่งนั้นอยู่ (Conscious of Something) จำแนกและรับรู้ (Recognitive) ลักษณะของสิ่งของนั้น เป็นสิ่งเร้าออกมาตรง ๆ ว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร โดยไม่มีความรู้สึกในการประเมินเข้าร่วมด้วยและยังไม่สามารถบ่งบอกออกมาได้ว่า คุณสมบัติใดของสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความตระหนักต่อสิ่งนั้น หรืออาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความรู้หรือการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตระหนักนั่นเอง

การวัดความตระหนัก

ความตระหนัก (Awareness) เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการรู้สำนึกว่ามีสิ่งนั้นอยู่ (Conscious of Something) จำแนกและรับรู้ (Recognitive) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับด้านความรู้สึกและอารมณ์ ดังนั้นการที่จะทำการวัดและประเมินผลจึงต้องมียุทธศาสตร์และวิธีการ ตลอดจนเทคนิคเฉพาะ จึงจะวัดความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ ออกมาให้เที่ยงตรงและเชื่อมั่นได้ เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้สึกและอารมณ์นั้นมีหลายประเภทด้วยกัน ซึ่งจะได้นำมากล่าวไว้ดังนี้ (ชวาล แพรัตกุล, 2526, น. 201-225)

1. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) อาจจะเป็นการสัมภาษณ์ชนิดที่โครงสร้างแน่นอน (Structure Item) โดยสร้างคำถามและมีคำตอบให้เลือกเหมือน ๆ กัน แบบสอบถามชนิดเลือกตอบและคำถามจะต้องตั้งไว้ก่อนเรียงลำดับก่อนหลังไว้อย่างดี หรืออาจจะเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructure Item) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีไว้แต่หัวข้อใหญ่ ๆ ให้ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบมาก ๆ และคำถามก็เป็นไปตามโอกาสอำนวยในขณะที่สนทนากัน

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามอาจเป็นชนิดเปิดหรือปิด หรือผสมระหว่างเปิดกับปิดก็ได้

3. แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องวัดชนิดที่ให้ตรวจสอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือ มี-ไม่มี สิ่งที่กำหนดตามรายการอาจอยู่ในรูปของการทำเครื่องหมายตอบหรือเลือกว่า ใช่-ไม่ใช่ ก็ได้

4. มาตราวัดอันดับคุณภาพ (Rating Scale) เครื่องมือชนิดนี้เหมาะสำหรับวัดอารมณ์และความรู้สึกที่ต้องการทราบความเข้ม (Intensity) ว่ามีมากน้อยเพียงใดในเรื่องนั้น

5. การใช้ความหมายภาษา (Sementic Differential Technique: S.D.) เทคนิคการจัดโดยใช้ความหมายของภาษาชาลส์ ออสกู๊ด (Charles E. Osgood) เป็นเครื่องมือที่วัดได้ครอบคลุมมากชนิดหนึ่ง เครื่องมือวัดชนิดนี้จะประกอบด้วยเรื่องซึ่งถือเป็น “สิ่งกับ” และมักจะมีคุณศัพท์ที่ตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ ประกอบสังกับนั้นหลาย ๆ คู่ แต่ละคู่จะมี 2 ขั้ว ช่องจะห่างระหว่าง 2 ขั้วนี้บ่งด้วยตัวเลข ถ้าใครข้างใดมากก็จะมีลักษณะตามคุณศัพท์ของขั้วนั้นมาก

คุณศัพท์ที่ประกอบเป็นขั้ว 2 ขั้วนี้แยกออกเป็น 3 พวกใหญ่ ๆ คือ พวกที่เกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluation) พวกที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพ (Potential) และพวกที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม (Activity)

และในการนำแนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักมาประยุกต์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการอธิบายเชื่อมโยงไปสู่เรื่องความตระหนักของนักเรียนมัธยมจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ต ว่าเด็กนักเรียนมีความตระหนักถึงภัยที่จะเกิดจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของตนเองในอินเทอร์เน็ตหรือไม่ ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าวจะช่วยให้ผู้วิจัยทราบถึงการตระหนักถึงภัยฯ ของเด็กนักเรียนได้ดีมากยิ่งขึ้นจากการวัดการตระหนักโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสรุปผลงานวิจัยต่อไป

1.2 แนวคิดภัยอินเทอร์เน็ต

มนุษย์ก็เช่นกันย่อมมีทั้งคนดีและคนเลวปะปนกันไป อินเทอร์เน็ตถือได้ว่าเป็นสังคมมนุษย์หนึ่ง เนื่องจากเกิดขึ้นจากความพยายามที่จะติดต่อสื่อสารกันของมนุษย์ โดยอาศัยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางแทนที่จะเป็นคำพูด ท่าทาง ฯลฯ แต่อินเทอร์เน็ตเป็นสังคมของคนทั้งโลกที่ไร้พรมแดน (Globalization) ไม่แบ่งชั้นวรรณะย่อมเป็นเรื่องธรรมดาที่จะต้องมีส่วนไม่ดี สิ่งที่เป็นภัยแอบแฝงอยู่มาก รวมทั้งคนเลวซึ่งได้แก่บรรดามิจฉาชีพ อาชญากรรม (แบบไฮเทค) ได้อาศัยอินเทอร์เน็ตเป็นที่แฝงตัวและหาकिनบนความทุกข์ของผู้อื่น ขอเสนอมุมมองเรื่องราวของอินเทอร์เน็ตในแง่ลบเพื่อเป็นอุทธาหรณ์สำหรับผู้เล่นอินเทอร์เน็ตอยู่จะได้ระแวดระวังและไม่ตกเป็นเหยื่อของโจรไฮเทคเหล่านี้

หลายคนคงทราบว่ามีสิ่งชั่วร้ายทางกามารมณ์ที่ล่อไปในทางลามกอนาจารอยู่มาก ถึงแม้จะไม่มีผลเสียที่เกี่ยวข้องกับเราโดยตรง แต่ก็มีผลทางอ้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็ก ๆ ที่เป็นลูกหลานของเราต้องยอมรับว่ากว่า 50% ของผู้ชายที่เริ่มใช้อินเทอร์เน็ตในครั้งแรก ๆ มักจะไปท่องหาเว็บไซต์ที่มีภาพnud ภาพโป๊ต่าง ๆ ซึ่งถ้าเป็นการใช้เครื่องที่บ้านที่มีลูกหลานกำลังเรียนรู้และพัฒนาทางด้านคอมพิวเตอร์ ก็อาจจะไปเข้าเว็บไซต์เหล่านั้นโดยไม่รู้ตัว เพราะซอฟต์แวร์หรือโปรแกรมที่ใช้ในการท่องเว็บจะมีการเก็บบันทึกหมายเลขที่อยู่ของเว็บไซต์ (URL-address) เพื่อความสะดวกในการเข้าสู่เว็บไซต์นั้นในครั้งต่อไป ซึ่งหมายเลขที่อยู่นี้สามารถถูกเรียกกลับขึ้นมาใช้ได้ง่าย เด็ก ๆ อาจจะเผลอไปเรียกเข้าก็จะเข้าสู่เว็บไซต์นั้นได้ทันทีและอาจจะกลับไปดูซ้ำในครั้งต่อไป หากผู้ปกครองละเลยนาน ๆ เข้าภาพเหล่านี้จะถูกปลูกฝังในความคิด ทำให้เด็กอาจมีพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศกับเพศตรงข้ามที่ล่อไปในทางที่ผิดและอาจเลยไปถึงกระทำความผิดอาญาได้

นอกจากนี้การใช้อินเทอร์เน็ตต้องอาศัย “วิจารณญาณ” เป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น เรื่องการเผยแพร่ภาพnudดารา นักร้อง นางแบบในอินเทอร์เน็ตดังที่เป็นข่าวอยู่บ่อย ๆ ในบ้านเรา หากผู้ใช้ ใช้วิจารณญาณก็จะพบว่าภาพเหล่านี้ล้วนเป็นที่ถูกตัดต่อตกแต่งขึ้นโดยพวกโรคจิตที่มีความรู้ทางคอมพิวเตอร์ใช้เทคนิคด้านกราฟิกตกแต่งภาพเพื่อให้ดูเหมือนเป็นภาพnudของดาราจริง ๆ ที่ทำแล้วก็ไม่ได้รับผลตอบแทนเป็นเงินเป็นทองอะไร เพียงแค่ต้องการแสดงความสามารถทางด้านคอมพิวเตอร์กราฟิก เรื่องนี้คงไม่มีผลเสียเกี่ยวข้องกับผู้ใช้ทั่วไป แต่กับดาราหรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อนั้นเสียหายอย่างมากโดยเฉพาะภาพพจน์ชื่อเสียง เมื่อตกเป็นเหยื่อแล้วโอกาสที่จะสืบหาตัวผู้กระทำผิดนั้นเป็นสิ่งที่ยากเพราะต้นตอแหล่งที่ใช้เผยแพร่อาจจะเป็นที่ใด ๆ หรือมุมเล็ก ๆ มุมหนึ่งที่ไหนของโลกก็ได้ ถึงแม้อาชญากรจะอยู่ในประเทศไทยก็ตาม การสืบสวนต้องอาศัย

เทคโนโลยีสูงเพราะการแกะรอยมีความลำบากซับซ้อนกว่าคดีทั่ว ๆ ไป และต้องอาศัยความร่วมมือกับหลาย ๆ หน่วยงาน สาเหตุอีกประการหนึ่ง ยังไม่มีข้อกฎหมายที่ชัดเจนจึงเป็นอุปสรรคต่อการสืบจับทำคดี โอกาสที่จะสามารถจับผู้กระทำผิดได้นั้นมีโอกาสน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย

สำหรับผู้ที่นิยมชมชอบการช้อปปิ้งบนเว็บควรพิจารณาให้ดี การช้อปปิ้งแน่นอนจะต้องจบลงด้วยการชำระค่าสินค้าซึ่งมีอยู่หลายวิธี แต่วิธีหนึ่งที่นิยมทำกันก็คือการชำระผ่านบัตรเครดิต ซึ่งมีความเสี่ยงอยู่ไม่ใช่น้อย เนื่องจากผู้ซื้อสินค้าต้องให้หมายเลขบัตรเครดิตกับเจ้าของร้านค้าบนเว็บไซต์ซึ่งหมายเลขเหล่านี้ก็จะถูกเก็บบันทึกไว้ ถ้าหากเว็บไซต์ใดไม่มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี ก็มีสิทธิ์ถูกโจรกรรมไปได้โดยนักโจรกรรมที่มีความสามารถทางระบบคอมพิวเตอร์ (เรียกกันว่า แฮกเกอร์) จะเข้าหาข้อมูลบัตรเครดิตซึ่งแน่นอนย่อมต้องเกิดความเสียหายขึ้นกับเจ้าของบัตร เหตุการณ์อย่างนี้ได้เกิดขึ้นแล้วในต่างประเทศโดยนอกจากจะโจรกรรมได้แล้วยังนำหมายเลขบัตรเครดิตของลูกค้าที่ช้อปปิ้งบนเว็บไซต์ต่าง ๆ (หนึ่งในจำนวนนั้นมีเว็บไซต์ ช้อปปิ้งชื่อดังของไทยรวมอยู่ด้วย) กว่า 2,000 หมายเลข ออกเผยแพร่ให้ชาวโลกรู้ ซึ่งนับว่าเป็นความเสียหายอย่างมหาศาล ดังนั้นผู้ที่นิยมการช้อปปิ้งบนอินเทอร์เน็ตก็ควรพิจารณาไตร่ตรองให้ดีก่อนที่จะชำระเงินค่าสินค้าด้วยบัตรเครดิต โดยอาจจะหันไปเลือกวิธีอื่นที่ปลอดภัยกว่าแทนถึงแม้ว่าจะไม่สะดวกก็ตาม

การสนทนาบนเน็ตกำลังเป็นที่นิยมอย่างสูงโดยเฉพาะในหมู่เด็กและวัยรุ่นเนื่องจากเป็นวัยที่กำลังมีความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ความคิด ย่อมต้องการเพื่อนเพื่อเป็นที่ปรึกษา พูดคุยแลกเปลี่ยน ทศนคติ การแชตทำให้ได้เพื่อนใหม่ ๆ ทางอินเทอร์เน็ตอยู่ตลอดเวลาสามารถเปลี่ยนเพื่อนคุยไปได้เรื่อย ๆ ซึ่งการได้เพื่อนใหม่ก็เป็นเหมือนดาบสองคม เพราะเราไม่อาจรู้พฤติกรรมและนิสัยที่แท้จริงของคู่สนทนาได้เลย การบอกชื่อจริง ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้จริงย่อมเป็นภัยต่อตนเองโดยเฉพาะกับผู้หญิง ซึ่งได้เคยเกิดเหตุการณ์จริงในเมืองไทยซึ่งจะขอเล่าไว้เป็นอุทาหรณ์ เรื่องก็คือว่าวัยรุ่นสาวคนหนึ่งได้เพื่อนชายจากการสนทนางานทางอินเทอร์เน็ตและได้นัดแนะเพื่อที่จะไปพบและทำความรู้จักกันที่อพาร์ทเมนต์แห่งหนึ่ง โดยมีการชวนเพื่อนชายคนอื่นมาด้วย หลังจากที่พบปะและรับประทานอาหารกันก็ปรากฏว่าวัยรุ่นสาวผู้นั้นต้องตกเป็นเหยื่อสนองตัณหาทางเพศให้กับเพื่อนใหม่ทางอินเทอร์เน็ตและเพื่อนชายที่ชวนมาอีก 4 ถึง 5 คน เรื่องนี้เป็นอุทาหรณ์สำหรับผู้ใช้อินเทอร์เน็ตได้เป็นอย่างดี ซึ่งในบางครั้งอาจต้องใส่หน้ากากกันบ้างเพื่อปกปิดตัวตนที่แท้จริงจะได้ไม่ต้องตกเป็นเหยื่อให้กับอาชญากรไซเบอร์แบบนี้

1.3 แนวคิดในการจัดการของผู้ให้บริการเว็บไซต์ต่อข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการเมื่อมีการกระทำที่เป็นภัยต่อผู้อื่นเกิดขึ้นบนเว็บไซต์ (สุนทราภรณ์ จิตตะวัฒนาวัฒน์, 2547)

หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการติดต่อสื่อสารผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีการพัฒนาและเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งจำนวนของผู้ให้บริการเว็บไซต์และผู้ใช้บริการเว็บไซต์ การเกิดขึ้นของการติดต่อสื่อสารรูปแบบใหม่นี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบตามมาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือทางด้านกฎหมาย ผลกระทบประการหนึ่งที่สำคัญที่เกิดขึ้นตามมานั้นก็คือ สิทธิความเป็นส่วนตัวในข้อมูลส่วนบุคคลที่จะต้องได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 34

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า การกระทำของมนุษย์บนโลกไซเบอร์หรือที่เรียกกันว่าเป็นบุคคลเสมือน (Virtual Man) มีทั้งการกระทำดีและการกระทำที่เป็นภัยต่อผู้อื่น สิ่งที่ไม่แตกต่างจากโลกแห่งความเป็นจริงนั่นก็คือ เรามีความจำเป็นที่จะต้องปกป้องผู้ที่กระทำดีหรือพลเมืองดีบนโลกของไซเบอร์ และต้องมีการป้องกันและกำจัดการกระทำที่เป็นภัยต่อบุคคลอื่นออกไป เมื่อปรากฏว่าการกระทำของบุคคลบนโลกไซเบอร์ก่อให้เกิดภัยต่อบุคคลอื่นบนโลกแห่งความเป็นจริง การสืบหาตัวผู้กระทำความผิดในโลกแห่งความเป็นจริงจึงเกิดขึ้นบนหลักการที่ว่า ในเสรีภาพก็จำเป็นต้องมีขอบเขตที่จะไม่ล่วงละเมิดก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นเช่นกัน

การสืบหาตัวของบุคคลเสมือนบนโลกอินเทอร์เน็ต (Virtual Man) ไปสู่บุคคลที่มีอยู่จริงในโลกแห่งความจริง (Real man) จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ซึ่งรวมถึงผู้ให้บริการเว็บไซต์ด้วย โดยจะต้องได้รับการเปิดเผยถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการ เช่น เลขบัตรประจำตัวประชาชน หมายเลข IP หรือหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ใช้บริการเว็บไซต์ที่เป็นผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำการที่เป็นภัยเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามความคลุมเครือจุดยืนระหว่างการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการ (User) เพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นส่วนตัวและการป้องกันการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของข้อมูล กับความร่วมมือในการปราบปรามผู้กระทำความผิดผ่านเว็บไซต์ของตน ยังคงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติอยู่หลายประการ หากเกิดการกระทำที่เป็นภัยต่อผู้อื่นเกิดขึ้นบนเว็บไซต์ของตน ระดับความรุนแรงของภัยเพียงใดจึงจะสามารถเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการได้ทันที หรือในกรณีจะต้องได้รับมอบหมายของศาลเสียก่อนจึงสามารถเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการเว็บไซต์ได้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลจะสามารถเปิดเผยแก่ผู้ใดหรือหน่วยงานไหนบ้าง จึงจะไม่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบแก่ผู้ให้บริการเว็บไซต์

จากการสำรวจของโครงการพัฒนากฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศในเดือนกุมภาพันธ์ 2546 ทั้งสิ้น 759 เว็บไซต์ ผลปรากฏว่าเว็บไซต์ของไทยมี Privacy Policy เพียงประมาณ 10% เท่านั้น นอกจากนี้ระดับในการให้ความคุ้มครองก็มีความแตกต่างกันไปตั้งแต่ในระดับที่น่าเชื่อถือได้ไปจนถึงไม่มีความน่าเชื่อถือเลย

กรณีที่ได้รับความสะดวกจากกระแสสังคมเมื่อไม่นานมานี้ในกรณีของนายศรยุทธ เสนามงคล ที่ถูกฟ้องร้องให้ดำเนินคดีจากกรณีโพสต์ภาพของนักแสดงสาวบนเว็บไซต์ของเว็บไซต์พันทิพย์ ดอทคอม นอกจากจะพิจารณาในเรื่องของความผิดฐานหมิ่นประมาทแล้วยังต้องพิจารณาในเรื่องของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอีกด้วย โดยหากมองในมุมมองของเว็บไซต์ พันทิพย์ ดอทคอม และนายศรยุทธ แล้วการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพันทิพย์ในกรณีนี้ยังมีความลับสนอยู่ เนื่องจากพันทิพย์ได้มีสัญญาในการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลเอาไว้กับสมาชิกของตนจึงเกิดเป็นปัญหาข้อสงสัยแก่ผู้ให้บริการเว็บไซต์ว่า ควรเปิดเผยข้อมูลของผู้ใช้บริการเมื่อใด หน่วยงานไหนและภัยในระดับใดควรให้ข้อมูลได้ทันที หรือภัยในระดับใดจำเป็นต้องมีหมายของศาลก่อนหรือไม่

หากประเทศไทยไม่สร้างความชัดเจนในจุดนี้ก็จะส่งผลทำให้การพัฒนาของผู้ให้บริการเว็บไซต์ในไทยไม่พัฒนาไปเท่าที่ควร เนื่องจากผู้ที่เข้าใช้บริการก็ไม่มีความแน่ใจในข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง จะได้รับการรักษาและคุ้มครองอย่างเพียงพอ ในส่วนของผู้ให้บริการเว็บไซต์ก็ไม่มี ความชัดเจนในธุรกิจของตนว่าจะมีความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจส่วนนี้อย่างไรบ้าง

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับปัญหาในเรื่องของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จึงได้มีการร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้น ซึ่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวอยู่ในระหว่างนำเสนอคณะรัฐมนตรี โดยมีการร่างขึ้น 2 ฉบับด้วยกัน คือ ฉบับที่กระทรวงไอซีทีที่มอบหมายให้ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ หรือ เนคเทค เป็นผู้ร่าง และฉบับที่ร่างโดยสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ หรือ สขร. โดยร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ จะถูกรวมให้เหลือ 1 ฉบับ เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน โดยจะทำให้เกิดความสะดวกในการกำกับดูแลและบังคับใช้ อย่างไรก็ตามขณะนี้ยังไม่สามารถสรุปได้ว่า จะให้หน่วยงานใดระหว่างเนคเทคและสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นผู้กำกับดูแลกฎหมายฉบับนี้ ดังนั้นจึงต้องให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดต่อไป ซึ่งคงต้องใช้เวลาอีกพอสมควรกฎหมายจึงจะได้นำออกมาบังคับใช้

1.4 ทฤษฎีของความเสี่ยง

ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง โอกาสหรือเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์

ความไม่แน่นอน (Uncertainty) หมายถึง สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เราไม่รู้ว่าเกิดขึ้นจริงหรือไม่ เช่น การทอยลูกเต๋า ในสถานการณ์เราไม่รู้ว่าลูกเต๋านั้นจะออกอย่างไรที่เราให้เป็นหรือไม่

โอกาสเสี่ยงภัย/ภาวะคุกคาม (Exposure) หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่ต้องการให้เป็น เช่น สมมติว่าตอนที่ฝนกำลังตกเราอยู่นอกบ้านและก็ได้เอาร่มไปด้วย นั่นคือเราได้รับผลกระทบจากการที่ฝนตกซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เราไม่ต้องการให้มันเกิดขึ้น

ความเสี่ยงจะต้องมีทั้งผลที่อาจเกิดขึ้น (Exposure) และความไม่แน่นอน (Uncertainty)

โดยสรุปในทฤษฎีของความเสี่ยง มีคำที่มีความหมายลักษณะเดียวกันกับความไม่แน่นอนก็คือ “ความไม่รู้” คนเราต้องเผชิญกับความเสี่ยงเพราะเราไม่รู้อนาคต ไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นหากเรารู้ทุกเรื่องแล้วก็คงจะไม่มีความเสี่ยง นอกจากนี้ระดับความเสี่ยงที่แต่ละคนรับรู้ได้นั้นจะไม่เท่ากัน เนื่องจากความรู้ของแต่ละคนจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความสามารถของเขาเอง

ในทฤษฎีเรื่องความเสี่ยงนี้ สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการอภิปรายผลในด้านลักษณะการใช้บริการอินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยมได้ อาทิ การกรอกข้อมูลส่วนตัวลงในอินเทอร์เน็ตนั้นอาจเกิดความเสี่ยงในการนำภัยร้ายมาสู่ตนเองโดยที่เราไม่ทันได้ระวังตนเอง เป็นต้น

1.5 ทฤษฎีการเรียนรู้

คุณลักษณะของการเรียนรู้มีความหมายกว้างขวางมาก การกำหนดความหมายของการเรียนรู้จำเป็นต้องพิจารณา ๆ ทาง

Mednick ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้มีผลทำให้พฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลง
2. การเรียนรู้เป็นผลของการฝึกปฏิบัติและทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง
3. การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะค่อนข้างถาวร ถ้าการ

เปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นชั่วคราวก็ไม่ว่าเรียกว่าเป็นการเรียนรู้ การเรียนรู้ต้องทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร จนเกิดเป็นนิสัย

4. การเรียนรู้ไม่อาจสังเกตหรือเห็นได้โดยตรง การเรียนรู้เป็นเพียงตัวแปรตัวหนึ่ง (variable) ของตัวแปรอื่น ๆ อีกมากมายที่มีอิทธิพลต่อการกระทำ (performance) อย่างไรก็ตาม วิธีการศึกษาการเรียนรู้จำเป็นต้องเกิดขึ้นผ่านพฤติกรรมที่เป็นที่สังเกตเห็นได้ในการศึกษาการเรียนรู้ มักนิยมใช้กลุ่มควบคุม (control group) ซึ่งไม่ให้มีการเรียนรู้เปรียบเทียบกับกลุ่มทดลอง (experimental group) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีโอกาสได้เรียนรู้

Hilgard และ Bower ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า “การเรียนรู้เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งซึ่งมีผลทำให้พฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติ แต่ทั้งนี้ต้องไม่นับไปถึงผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือสัญชาตญาณหรือปฏิกิริยาสะท้อน การบรรลุภาวะและการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวของอินทรีย์ เช่น เกิดจากความเหนื่อยล้า พืชของยา เป็นต้น”

Garry และ Kingsley ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้โดยทั่วไปไว้ว่า ลักษณะที่สำคัญทั่วไปของการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ประการ คือ

1. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจ
2. อินทรีย์ พยายามตอบสนองหลาย ๆ ทางเพื่อนำไปสู่ทางแก้ไขของปัญหา
3. การตอบสนองที่ถูกต้องจะเป็นโดยบังเอิญ หรือโดยการคิดมาก่อนก็ตาม จะช่วยให้เกิดทั้งการกระทำใหม่ หรือการกระทำเดิมเปลี่ยนแปลง ซึ่งอินทรีย์ได้ดัดแปลงการตอบสนองนี้ให้เกิดขึ้นจนเป็นนิสัย

ความหมายของการเรียนรู้นี้อาจกล่าวง่าย ๆ ได้ว่า “การเรียนรู้เป็นกระบวนการซึ่งอินทรีย์พยายามปรับปรุงหรือดัดแปลงพฤติกรรมของเขาเพื่อให้ไปถึงเป้าหมายที่ต้องการ ด้วยความพึงพอใจที่เกิดจากแรงจูงใจ”

จากความหมายของการเรียนรู้ที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีผลทำให้พฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงนั้น จะพบว่ามีข้อแตกต่างกันระหว่าง

1. ชนิดต่าง ๆ ของการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงเดิมที่มีส่วนสัมพันธ์กันซึ่งจัดว่าเป็นการเรียนรู้
2. ชนิดของการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกันและการเปลี่ยนแปลงเดิมซึ่งไม่ได้จัดว่าเป็นการเรียนรู้

ในที่นี้ควรจะได้มีการพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมบางประการซึ่งไม่นับรวมอยู่ในความหมายของการเรียนรู้

การบรรลุนุ้ภาวะกับการเรียนรู้ (Maturation versus learning)

การเรียนรู้ได้เป็นเพียงแต่ขบวนการเดียวที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงเท่านั้น ขบวนการที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง คือ การบรรลุนุ้ภาวะ (Maturation) ซึ่งหมายถึงขบวนการที่พฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลของความงอกงาม และความเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ เด็กจะสามารถพูดหรือเดิน เมื่อเขามีความพร้อมสำหรับทำกิจกรรมเช่นนั้นได้ หรือจนกว่าเด็กจะเจริญเติบโตขึ้นพอเพียง การเปลี่ยนแปลงทางด้านนุ้ภาวะจะก่อให้เกิดความพร้อมของร่างกายที่จะกระทำพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้ และพฤติกรรมใหม่ที่จะเกิดขึ้นนี้ก็จะไปโดยธรรมชาติซึ่งไม่ต้องการฝึกฝนหรือเตรียมพร้อมให้มาก

ในบางครั้งเป็นการยากที่จะแยกแยะว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้น เกิดเนื่องมาจากผลของการบรรลุนุ้ภาวะ หรือการเรียนรู้ เพราะทั้ง 2 คำนี้มีการเกี่ยวข้องกันอยู่ อย่างไรก็ตามก็เรามาก เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลายอย่างจะมีผลเนื่องมาจากนุ้ภาวะของร่างกาย และการเรียนรู้จะเป็นเพียงส่วนประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ภายหลังจากที่ร่างกายมีความพร้อมเท่านั้น

ประเภทของทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. ทฤษฎีเชื่อมโยงหรือทฤษฎีสิ่งเร้าการตอบสนอง (Association theories or stimulus-response theories or connectionism)

2. ทฤษฎีความรู้ ความเข้าใจ หรือทฤษฎีสันาม (Cognitive theories of field theories)

ทฤษฎีเชื่อมโยงกับทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ (Stimulus-response theories versus cognitive theories)

ทฤษฎีความรู้ ความเข้าใจ เน้นถึงการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของความรู้ความเข้าใจ และการรับรู้ของผู้เรียนฐานะเป็นนัยสำคัญของการเรียนรู้ ส่วนทฤษฎีสิ่งเร้าและการตอบสนองเน้นไปที่อาการตอบสนองของผู้เรียน การเชื่อมโยงของอาการตอบสนองกับสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง และรวมถึงการเปลี่ยนแปลงภายในตัวผู้เรียนด้วย

ทฤษฎีเชื่อมโยง (Association theories)

แนวคิดของการเชื่อมโยงได้เกิดขึ้นมานานแล้วและมีอิทธิพลสำคัญต่อจิตวิทยา Aristotle ได้วางกฎการเชื่อมโยงไว้ 3 ประการ คือ การเชื่อมโยงด้วยความคล้ายคลึงกัน (Similarity) การเชื่อมโยงด้วยความแตกต่างที่ตรงกันข้าม (contrast) และการเชื่อมโยงด้วยการต่อเนื่องกัน (continuity) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษในต้นสมัยศตวรรษที่ 18 ได้ใช้หลักการเชื่อมโยงเพื่ออธิบายเกี่ยวกับความจำการเรียนรู้และเหตุผล โดยหลักการนี้หมายถึงว่าเมื่อขบวนการทางจิตตั้งแต่ 2 อย่าง

(mental process) เกิดขึ้นพร้อมกัน ขบวนการเหล่านั้นจะเชื่อมโยงกัน และเมื่อเวลาผ่านไปถ้า ขบวนการหนึ่งถูกกระตุ้นก็มักจะมีแนวโน้มที่จะกระตุ้นอีกขบวนการหนึ่งด้วย ตัวอย่าง เราเห็นชายชราคนหนึ่งถือไม้เท้าเดินเล่นทุกเช้า ต่อมาเมื่อเห็นชายชราจิตใจของเราก็นึกถึงไม้เท้าหรือถ้าเราพูดคุยกับใครเรื่องไม้เท้า ก็จะทำให้เรานึกถึงชายชราขึ้นมา ซึ่งแสดงว่าผลของความคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากการเชื่อมโยงของประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มี 3 ลักษณะ คือ มีความคล้ายคลึงกัน (resemblance) มีความต่อเนื่องกันในเวลาและสถานที่ (continuity in time or place) และที่มาของสาเหตุและผลที่ได้รับ (cause and effect)

นักจิตวิทยาสมัยศตวรรษที่ 19 เชื่อว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกนั้นมีพื้นฐานมาจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง เน้นหลัก 3 ประการ คือ

ประการแรก สถานการณ์ซึ่งมีอิทธิพลให้ผลโดยตรงต่อบุคคลแต่ละคน

ประการที่สอง การตอบสนองซึ่งแต่ละคนแสดงออกเพื่อโต้ตอบต่อสถานการณ์นั้น

ประการที่สาม การสร้างการเชื่อมโยงระหว่างสถานการณ์และการตอบสนองในลักษณะที่สถานการณ์จะก่อให้เกิดการตอบสนองขึ้น การเชื่อมโยงนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น นิสัย (Habits) ข้อต่อระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S-R Bond) และการตอบสนองที่วางเงื่อนไข (Conditioned response) ข้อต่อของการเชื่อมโยงจะเข้มแข็งต่อเมื่อโอกาสที่น่าจะเป็นไปได้มีจำนวนมากพอและจะอ่อนลงเมื่อความน่าจะเป็นไปได้มีจำนวนน้อยลง

ในทัศนะของนักเชื่อมโยง (Connectionist) กล่าวว่า ความรู้ พฤติกรรมและบุคลิกภาพต่างก็เป็นระบบหลาย ๆ ระบบของข้อต่อ และการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองแต่ละอันเป็นย่อย ๆ ของหน่วยรวมทั้งหมด ดังนั้น การเรียนรู้จึงเป็นเสมือนขบวนการสร้างการเชื่อมโยงใหม่ขึ้นมา และจัดเข้ารูปให้เป็นระบบดังกล่าว ความคิดในเรื่องการเรียนรู้จึงเกี่ยวข้องกับความคิดส่วนรวมทั้งหมด ได้พัฒนามาจากหน่วยย่อย ๆ รวมกัน การเรียนรู้จึงเป็นขบวนการรวมเอาหน่วยเล็ก ๆ เข้าด้วยกันเพื่อสร้างประสบการณ์ทั้งหมดและแบบอันสลับซับซ้อนของพฤติกรรม

ทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ (Cognitive theory)

ทฤษฎีนี้แตกต่างจากทฤษฎีเชื่อมโยง ทฤษฎีความรู้ความเข้าใจเน้นในความคิดที่ว่า การเรียนรู้เป็นขบวนการหนึ่งของการค้นพบและเข้าใจความสัมพันธ์ต่าง ๆ และรวมทั้งการจัดรูปและการค้นหาความสำคัญของประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า หรือสถานการณ์ภายนอกซึ่งมักพบกันบ่อย ๆ ในการทดลองเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ว่า ผู้ถูกทดลองที่เป็นสัตว์ เด็ก หรือผู้ใหญ่ อาจสามารถแก้ปัญหาที่ถูกต้องได้โดยทันทีทันใด หรือในทางตรงกันข้ามอาจแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีการลองผิดลองถูกด้วย แต่เมื่อใดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดในวิธีการแก้ปัญหา

ของผู้เรียนจากการได้ทดลองเพียงครั้งเดียวและนำไปสู่การแก้ปัญหาได้โดยตรง อาจกล่าวได้ว่าผู้เรียนนั้นได้มองเห็นช่องทาง (Insight) แล้ว

กันยา สุวรรณแสง (2540) อธิบายว่า สิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้แบบนี้คือ กระบวนการคิดหรือการใช้ปัญญา เนื่องจากการเรียนรู้แบบนี้เน้นการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ (Perception) ความรู้ (Knowledge) หรือจุดมุ่งหมาย (purpose) ยิ่งกว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงการตอบสนอง โดยเน้นเรื่องการหยั่งเห็น (Insight)

การหยั่งเห็น (Insight) เป็นการแก้ปัญหาโดยการมองเห็นความสำคัญของรายละเอียด ในปัญหานั้นอย่างทะลุปรุโปร่ง หรืออาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้และซึมซับประสบการณ์ต่าง ๆ เกิดความคิด ความเข้าใจ ประมวล จนเกิดความหยั่งเห็นช่วยให้แก้ปัญหาได้ คนที่รู้จักแก้ปัญหาย่อมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้เร็วกว่า และถูกต้องกว่าผู้ที่ไม่รู้จักแก้ปัญหา ไม่เรียนรู้จากประสบการณ์ความผิดพลาดของตนเองและผู้อื่น ชอบใช้พฤติกรรมซ้ำเหมือนเดิมหรือลอกเลียนแบบผู้อื่นตลอดเวลา

ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational learning theory)

แบนดูรา (Bandura, อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2539, น. 47) นักจิตวิทยา ชาวแคนาดา เชื่อว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอกแต่จะเน้นที่การเปลี่ยนแปลงที่ภายใน ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการเรียนรู้ โดยอาจเรียนรู้จากการสังเกต การเห็น ฯลฯ และค่อยแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายหลัง เช่น นิสิต เห็นครูสอนหนังสือก็ได้เรียนรู้จดจำทำที่ลืมาไว้เรียบร้อยแล้ว วันหนึ่งเมื่อนิสิตต้องออกมาบรรยายหน้าชั้น นำเสนอรายงาน หรือเป็นครูเองก็แสดงพฤติกรรมเลียนแบบ คล้อยคลึงกับที่เรียนรู้มาได้

แบนดูรา อธิบายว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดจากการสังเกตตัวแบบ (Model) หรือการเลียนแบบ (Imitation) จากตัวแบบซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ต้องอาศัยการลองผิดลองถูก เพราะเสียเวลาและอาจประสบอันตรายได้ การเรียนรู้แบบนี้ พบว่า ตัวแบบเพียงคนเดียว สามารถที่จะถ่ายทอดทั้งความคิด และการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน และการเรียนรู้ทางสังคมจากประสบการณ์ของผู้อื่น สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วผ่านทางสื่อต่าง ๆ ซึ่งจากการสังเกต ทำให้เรียนรู้ได้ว่าพฤติกรรมนั้นได้รับผลกระทบอย่างไร ถ้าเห็นว่าผลกระทบที่ได้รับ เป็นที่น่าพึงพอใจ ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มจะลอกเลียนแบบพฤติกรรมนั้น โดยจากงานวิจัยของแบนดูรา พบว่า การให้รางวัลแก่ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมีผลทำให้เด็กลอกเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้น

ตัวแบบแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง ๆ (Live model) คือ ตัวแบบที่บุคคลได้มีโอกาสสังเกต และ มีปฏิสัมพันธ์โดยตรง
- ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic model) คือ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การ์ตูน อินเทอร์เน็ต ตัวอย่างเช่น ชูเปอร์แมนซึ่งมีจิตใจดีงามในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในสังคมเด็กที่ชื่นชอบก็จะมีเลียนแบบพฤติกรรมขึ้น หรือในทางตรงกันข้าม เด็กอาจเลียนแบบพฤติกรรมยวอาชญากรที่ลงข่าวหน้าหนึ่งในหนังสือพิมพ์ เนื่องจากได้รับความสนใจจากประชาชนอย่างที่ไม่เคยได้รับมาก่อน เมื่อทำตัวเรียบร้อย เพราะสังคมมักสนใจเด็กดี เก่ง และ เด็กเกร เมื่อไม่สามารถเป็นหนึ่งทางบวกได้ก็เลือกแสดงออกตามตัวแบบทางลบ เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต

แบนดูราอธิบายว่า กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการตั้งใจ (Attentional process) ความตั้งใจของผู้สังเกตจะทำให้สามารถเรียนรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกได้มากและรับรู้ได้แม่นยำ โดยเฉพาะเมื่อตัวแบบแสดงออกอย่างเด่นชัด ดึงดูดใจ มีคุณค่า ชับซ้อน และก่อให้เกิดความพึงพอใจ ขณะที่ผู้สังเกตมีความสามารถในการรับรู้ มีความสามารถทางสติปัญญา ตื่นตัว และชอบที่เคยได้เรียนรู้มาก่อนแล้ว
2. กระบวนการเก็บจำ (Retention process) การที่จะเรียนรู้ได้มากจะต้องมีความสามารถในการจดจำได้ดี โดยเฉพาะการแปลงข้อมูลจากตัวแบบเป็นสัญลักษณ์
3. กระบวนการกระทำ (Production process) เป็นกระบวนการแปลงสัญลักษณ์ที่เก็บจำมาเป็นการกระทำ ซึ่งจะทำให้ดีถ้ามีทักษะ ความสามารถ และกระบวนการเทียบเคียงกับการกระทำของตนได้ดี
4. กระบวนการจูงใจ (Motivational process) เมื่อบุคคลเรียนรู้แล้วจะแสดงพฤติกรรมออกมาหรือไม่ขึ้นกับกระบวนการจูงใจเป็นสำคัญ โดยกระบวนการจูงใจขึ้นกับสิ่งล่อใจจากภายนอก สิ่งล่อที่เห็นผู้อื่นได้รับ และสิ่งล่อใจตนเอง

ซีโคท และ แบ็คแมน (Secord & Backman, 1964) กล่าวถึง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเลียนแบบของเด็กไว้ดังนี้

- ความกลัวในการถูกลงโทษ จะทำให้เด็กเลือกเลียนแบบคนที่เคยดูหรือมีอำนาจเป็นแบบอย่าง เพราะกลัวความเจ็บปวดหรือกลัวการถูกลงโทษจากตัวแบบนั้น
- ความพึงพอใจในรางวัลที่ได้รับ จะทำให้เกิดความนิยมชมชอบและมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลนั้น

- ความพึงพอใจในตัวแบบที่มีชื่อเสียง ความสำคัญ จะทำให้เด็กเลียนแบบบุคคลนั้น
- ความกลัวสูญเสียความรัก ทำให้เกิดการเลียนแบบเพื่อให้ได้มาซึ่งความรักและการยอมรับ
- ความอิจฉา อาจเป็นสาเหตุให้เกิดการเลียนแบบเพื่อให้ผู้อื่นรักเหมือนคนที่ตนอิจฉา
- ความมีอำนาจเหนือทำให้เกิดการเลียนแบบ เพราะอำนาจนั้นสามารถให้คุณให้โทษได้
- ความเชื่อว่าตนเหมือนกับผู้อื่นทำให้เกิดการเลียนแบบเพื่อให้เหมือนมากขึ้น

จากทฤษฎีการเรียนรู้สามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการอธิบายผลพฤติกรรมลักษณะการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยม และพฤติกรรมรับรู้ถึงภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยมต่อไปได้ เนื่องจาก การเรียนรู้และการรับรู้ที่มีความสอดคล้องกันอยู่ในการประมวลผลออกมาเป็นพฤติกรรมของบุคคลให้มีความแตกต่างกัน

1.6 ทฤษฎีการเรียนรู้

การเรียนรู้ (Perception) หมายถึง การแปลความหมายจากการสัมผัส โดยเริ่มตั้งแต่การมีสิ่งเร้ามา กระทับกับอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า และส่งกระแสประสาท ไปยังสมอง เพื่อการแปลความ

กระบวนการของการรับรู้ (Process) เป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวกันระหว่างเรื่องความเข้าใจ การคิด การรู้สึก (Sensing) ความจำ (Memory) การเรียนรู้ (Learning) การตัดสินใจ (Decision making)

Sensing -----> Memory -----> Learning -----> Decision making

กระบวนการของการรับรู้ เกิดขึ้นเป็นลำดับ โดยสิ่งเร้าไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ หรือสถานการณ์ มาเร้าอินทรีย์ ทำให้เกิดการสัมผัส (Sensation) และเมื่อเกิดการสัมผัสบุคคล จะเกิดมีอาการแปล การสัมผัสและมีเจตนา (Conation) ที่จะแปลสัมผัสนั้น การแปลสัมผัส จะเกิดขึ้นในสมอง ทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การที่เราได้ยินเสียงดัง บัง บัง ๆ สมองจะแปลเสียงดังบัง บัง โดยเปรียบเทียบกับเสียง ที่เคยได้ยินว่าเป็น เสียงของอะไร เสียงปืน เสียงระเบิด เสียงพลุ เสียงประทัด เสียงของท่อไอเสียรถ เสียงเครื่องยนต์ระเบิด หรือเสียงอะไร ในขณะที่

เปรียบเทียบ จิตต้องมีเจตนา ปนอยู่ ทำให้เกิดแปลความหมาย และต่อไปก็รู้ว่า เสียงที่ได้ยินนั้นคือเสียงอะไร อาจเป็นเสียงปิ่น เพราะบุคคลจะแปลความหมายได้ ถ้าบุคคลเคย มีประสบการณ์ในเสียงปิ่นมาก่อน และอาจแปลได้ว่า ปิ่นที่ตั้งเป็นปิ่นชนิดใด ถ้าเขาเป็นตำรวจ จากตัวอย่างข้างต้นนี้

องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ มีองค์ประกอบดังนี้

1. มีสิ่งเร้า (Stimulus) ที่จะทำให้เกิด การรับรู้ เช่น สถานการณ์ เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมรอบกาย ที่เป็น คน สัตว์ และสิ่งของ

2. ประสาทสัมผัส (Sense Organs) ที่ทำให้เกิดความรู้สึสัมผัส เช่น ตาหู หนุพัง จมูกได้ กลิ่น ลิ้นรู้รส และผิวหนังรู้ร้อนหนาว

3. ประสบการณ์ หรือความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าที่เราสัมผัส

4. การแปลความหมายของสิ่งที่เราสัมผัส สิ่งที่เคยพบเห็นมาแล้วย่อมจะอยู่ในความทรงจำของสมอง เมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้า สมองก็จะทำหน้าที่ทบทวนกับความรู้ที่มีอยู่เดิมว่า สิ่งเร้านั้นคืออะไร

เมื่อมนุษย์เราถูกเร้าโดยสิ่งแวดล้อม ก็เกิดความรู้สึจากการสัมผัส (Sensation) โดยอาศัยอวัยวะสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา ทำหน้าที่ดูคือ มองเห็น หูทำหน้าที่ฟังคือ ได้ยิน ลิ้นทำหน้าที่รู้รส จมูก ทำหน้าที่ดมคือ ได้กลิ่น ผิวหนัง ทำหน้าที่สัมผัสคือ รู้สึกได้อย่างถูกต้อง กระบวนการรับรู้ก็สมบูรณ์แต่จริง ๆ แล้วยังมีการสัมผัสภายในอีก 3 อย่างด้วยที่จะช่วยให้เราสัมผัสสิ่งต่าง ๆ

ลำดับขั้นของกระบวนการรับรู้ การรับรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการดังนี้

ขั้นที่ 1 สิ่งเร้า (Stimulus) มากระทบอวัยวะสัมผัสของอินทรีย์

ขั้นที่ 2 กระแสประสาทสัมผัสวิ่งไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ซึ่งมีศูนย์อยู่ที่สมอง เพื่อสั่งการ ตรงนี้เกิดการรับรู้ (Perception)

ขั้นที่ 3 สมองแปลความหมายออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจโดยอาศัย ความรู้เดิม ประสบการณ์เดิม ความจำ เจตคติ ความต้องการ ปทัสถาน บุคลิกภาพ เชาวน์ปัญญา ทำให้เกิดการตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง การรับรู้ (Perception)

กลไกของการรับรู้ เกิดขึ้นจากทั้งสิ่งเร้าภายนอกและภายในอินทรีย์ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม อวัยวะรับสัมผัส (Sensory organ) เป็นเครื่องรับสิ่งเร้าของมนุษย์ ส่วนที่รับความรู้สึกของอวัยวะรับสัมผัสอาจอยู่ลึกเข้าไปข้างใน มองจากภายนอกไม่เห็น อวัยวะรับสัมผัส แต่ละอย่างมีประสาทรับสัมผัส (Sensory nerve) ช่วยเชื่อมอวัยวะรับสัมผัสกับเขตแดนการรับสัมผัสต่าง ๆ ที่สมองและส่งผ่านประสาทมอเตอร์ (Motor nerve) ไปสู่อวัยวะมอเตอร์ (Motor organ) ซึ่งประกอบไปด้วยกล้ามเนื้อและต่อมต่าง ๆ ทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองของอวัยวะมอเตอร์ และจะ

ออกมาในรูปใดขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของระบบประสาท ส่วนสาเหตุที่มนุษย์เราสามารถไวต่อความรู้สึกก็เพราะ เซลล์ประสาทของประสาทรับสัมผัส แบ่งแยกแตกออกเป็นกิ่งก้านแผ่ไปติดต่อกับอวัยวะรับสัมผัส และที่อวัยวะรับสัมผัสมีเซลล์รับสัมผัสที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัว จึงสามารถทำให้มนุษย์รับสัมผัสได้

การรับรู้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ การรับรู้ที่ถูกต้องจึงจะส่งผล ให้ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง นักเรียนต้องได้รับการรับรู้ที่ถูกต้องมิฉะนั้นความรู้ที่รับไปก็ผิดหมด อวัยวะสัมผัสกับการรับรู้ มนุษย์ย่อมมีพฤติกรรมสนองตอบสิ่งแวดล้อมกระบวนการของการรับรู้เป็นสิ่งแรกที่มนุษย์สนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบประสาท อวัยวะสัมผัส เป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการรับรู้ ต้องมีความสมบูรณ์จึงจะสามารถรับรู้สิ่งเร้าได้ดีเพราะอวัยวะสัมผัสรับสิ่งเร้า ที่มากระทบประสาทรับสัมผัสส่งกระแสประสาทไปยังสมองเพื่อให้สมองแปลความหมายออกมา เกิดเป็นการรับรู้และอวัยวะสัมผัสของมนุษย์มีขีดความสามารถจำกัด กลิ่นอ่อนเกินไป เสียงเบาเกินไป แสงน้อยเกินไป ย่อมจะรับสัมผัสไม่ได้ ดังนั้นประเภท ขนาด คุณภาพของสิ่งเร้าจึงมีผลต่อการรับรู้และการตอบสนองของสิ่งเร้าบางประเภทไม่สามารถกระตุ้นอวัยวะสัมผัสของเราได้ เช่น คลื่นวิทยุ

องค์ประกอบของการรับรู้

1. สิ่งเร้าได้แก่วัตถุ แสง เสียง กลิ่น รสต่าง ๆ
2. อวัยวะรับสัมผัส ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง ถ้าไม่สมบูรณ์จะทำให้สูญเสียการรับรู้ได้
3. ประสาทในการรับสัมผัสเป็นตัวกลางส่งกระแสประสาทจากอวัยวะรับสัมผัสไปยังสมองส่วนกลาง เพื่อการแปลความต่อไป
4. ประสบการณ์เดิม การรู้จัก การจำได้ ทำให้การรับรู้ได้ดีขึ้น
5. ค่านิยม ทัศนคติ
6. ความใส่ใจ ความตั้งใจ
7. สภาพจิตใจ อารมณ์ เช่น การคาดหวัง ความดีใจ เสียใจ
8. ความสามารถทางสติปัญญา ทำให้รับรู้ได้เร็ว

การจัดระบบการรับรู้ คือ มนุษย์เมื่อพบสิ่งเร้าไม่ได้รับรู้ตามที่ตั้งเร้าปรากฏแต่จะนำมาจัดระบบตามหลักดังนี้

1. หลักแห่งความคล้ายคลึง (Principle of similarity) สิ่งเร้าใดที่มีความคล้ายกันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

2. หลักแห่งความใกล้ชิด (Principle of proximity) สิ่งเร้าที่มีความใกล้กันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

3. หลักแห่งความสมบูรณ์ (Principle of closure) เป็นการรับรู้สิ่งที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

ความคงที่ของการรับรู้ (Perceptual constancy) ความคงที่ในการรับรู้มี 3 ประการ ได้แก่

1. การคงที่ของขนาด
2. การคงที่ของรูปแบบ รูปทรง
3. การคงที่ของสีและแสงสว่าง

การรับรู้ที่ผิดพลาด แม้ว่ามนุษย์มีอวัยวะรับสัมผัสถึง 5 ประเภทแต่มนุษย์ก็ยังรับรู้ผิดพลาดได้ เช่น ภาพลวงตา การรับฟังความบอกเล่า ทำให้เรื่องบิดเบือนไป การมีประสบการณ์และค่านิยมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการรับรู้ถ้าจะให้ถูกต้อง จะต้องรับรู้โดยผ่าน ประสาทสัมผัสหลายทาง ผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรองให้มากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของ การรับรู้ คือ กระบวนการที่มนุษย์ติดต่อสื่อสารกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยมนุษย์จะทำการตีความ ทำความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่สัมผัสได้แล้วทำการตอบสนองกลับไปยังเหมาะสม แต่ละคนอาจจะตีความหมายในสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกันออกไปในทางต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางจิตใจและความคิดของแต่ละคน เนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก มนุษย์จึงเลือกรับรู้เฉพาะข้อมูลที่พวกเขาสนใจ แล้วจึงนำสิ่งที่ตีความได้นี้ไปประยุกต์ใช้กับเรื่องต่าง ๆ ต่อไป การรับรู้จะแตกต่างกันไปในคนแต่ละคน คนสองคนสามารถมองเหตุการณ์เดียวกันไปในคนละทางได้

ในที่นี้ การรับรู้ จะหมายถึง การรับรู้ของนักเรียนมัธยมถึงภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ต ซึ่งทฤษฎีการรับรู้สามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาได้เป็นอย่างดี

1.7 พฤติกรรมการใช้อินเตอร์เน็ตของเด็ก

การสำรวจการใช้อินเตอร์เน็ตในประเทศไทย มีการดำเนินงานของ 2 หน่วยงานหลัก คือ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (วรพจน์ ช่างปั้น, 2551, น. 8-10)

1. ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ หรือ NECTEC ได้ทำการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเตอร์เน็ตในประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา สำหรับลักษณะโดยทั่วไปที่น่าสนใจของผู้ใช้อินเตอร์เน็ตที่อายุต่ำกว่า 20 ปี มีข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้

มีแนวโน้มที่ประชากรอายุต่ำกว่า 20 ปี จะใช้อินเตอร์เน็ตเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยผลการสำรวจปี พ.ศ. 2548 พบว่า มีผู้ใช้อินเตอร์เน็ตที่อายุน้อยกว่า 20 ปี มีประมาณร้อยละ 21.8 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 13.0 ในปี 2542 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอินเตอร์เน็ตได้รับความนิยมในกลุ่มอายุนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนรองรับสำหรับการสนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์จากอินเตอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์ในผู้ใช้อินเตอร์เน็ตต่อไป

สำหรับพฤติกรรมการใช้อินเตอร์เน็ตในปัจจุบัน พบว่า เวลาที่เด็กและเยาวชนใช้อินเตอร์เน็ตส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 16.01 น.-24.00 น. ซึ่งเป็นเวลาหลังเลิกเรียน แสดงให้เห็นว่าสถานที่ออนไลน์ส่วนใหญ่มาจากบ้านและสถานบริการอินเตอร์เน็ต (Internet cafe) มากกว่าออนไลน์จากสถานศึกษา และจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการเล่นอินเตอร์เน็ตต่อสัปดาห์ของเด็กและเยาวชนใช้เวลามากกว่า 20 ชั่วโมง มีมากถึงร้อยละ 31.0 ซึ่งถือว่าเป็นการใช้เวลาออนไลน์ที่สูงมาก

กิจกรรมของเด็กและเยาวชนที่ทำบนอินเตอร์เน็ต ส่วนใหญ่นั่นในกิจกรรมบันเทิงมากกว่าหาความรู้ ข่าวสารใหม่ ๆ สำหรับปัญหาที่เด็กและเยาวชนพบจากการใช้อินเตอร์เน็ตในมุมมองของเด็กและเยาวชน คือ ความล่าช้าในการสื่อสาร การได้รับไวรัส การมีแหล่งข้อมูลทางเพศ การใช้ถ้อยคำหยาบคาย อิเล็กทรอนิกส์ขยะหรืออีเมลขยะ และภาระค่าใช้จ่าย

สาเหตุสำคัญที่เด็กและเยาวชนคิดว่าปัญหาเรื่องความล่าช้าของการสื่อสารเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด อาจมีเป็นเพราะกิจกรรมส่วนใหญ่ที่กลุ่มนี้ใช้ประโยชน์จากอินเตอร์เน็ต เป็นกิจกรรมที่เน้นไปในทางบันเทิง ที่ต้องการความรวดเร็วในการดาวน์โหลด การเล่นเกม การโต้ตอบออนไลน์ ฯลฯ (กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, 2547 น. 9) และสำหรับปัญหาการมีแหล่งข้อมูลทางเพศ และการใช้ถ้อยคำหยาบคาย เริ่มมีความรุนแรงมากขึ้นในความคิดเห็นของเด็กและเยาวชน

2. สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ดำเนินการสำรวจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ครัวเรือน) ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2544 และตั้งแต่ พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ได้ทำการสำรวจเป็นประจำทุกปี สำหรับผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชน ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร ช่วงปี พ.ศ. 2548-2549 มีรายละเอียดดังนี้

แนวโน้มที่ประชากรอายุต่ำกว่า 20 ปี ในเขตกรุงเทพมหานครใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น โดยผลการสำรวจปีล่าสุด พบว่า ในปี พ.ศ. 2549 มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี ประมาณร้อยละ 41.3 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 27.4 ในปี พ.ศ. 2547

เวลาที่เด็กและเยาวชนใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ในช่วง 16.01-24.00 น. มากที่สุด สำหรับแหล่งที่ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาและที่บ้าน โดยที่สถานบริการอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งที่เด็กและเยาวชนเข้าใช้บริการรองลงมา แต่มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 25.0 ใน พ.ศ. 2548 เป็นร้อยละ 7.6 ใน พ.ศ. 2549

กิจกรรมของเด็กและเยาวชนที่ทำบนอินเทอร์เน็ต คือ ค้นหาข้อมูล ติดตามข่าวสาร เล่นเกม และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ตามลำดับ

สำหรับค่าใช้จ่ายที่ใช้อินเทอร์เน็ตต่อเดือนนั้น ส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยมีจำนวนเด็กและเยาวชนที่เสียค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 100 บาท 100-199 บาท และ 500 บาทขึ้นไป รองลงมาตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอื่น ๆ ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชนได้แก่

สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2549) ดำเนินการวิจัยสำรวจความคิดเห็นเรื่อง พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชนไทย : กรณีศึกษาประชาชนทั่วไปอายุ 15-24 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่าง 1,464 ตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 31 มกราคม-5 กุมภาพันธ์ 2549 สำหรับประเด็นการสนทนาผ่านคอมพิวเตอร์ พูดคุยผ่านโปรแกรม MSN Yahoo ICQ หรือคุยในห้องสนทนา (Chat room) บนอินเทอร์เน็ต พบว่า เด็กและเยาวชนเคยใช้บริการนี้ ร้อยละ 68.1 ระบุว่า เคยพูดคุยกับคนแปลกหน้าทางอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 85.4 เคยพูดคุยเรื่องเซ็กส์ทางอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 28.5 สำหรับการนัดพบเจอคนที่รู้จักกันทางอินเทอร์เน็ต พบว่า ไม่เคย ร้อยละ 69.8 เป็นบางครั้ง ร้อยละ 26.6 และเคยบ่อย / เกือบทุกครั้ง ร้อยละ 3.6 และเคยมีเพศสัมพันธ์กับคนที่รู้จักกันทางอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 13.2

ศิริ วุฒิภาดา (2544) ศึกษาพฤติกรรมและผลกระทบในการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียน นักศึกษาอายุ 12-18 ปี พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ มีการใช้อินเทอร์เน็ต 1-4 ชั่วโมง

ต่อสัปดาห์ ช่วงเวลาในการใช้ คือ 20.00-24.00 น. และเสียค่าใช้จ่ายในการใช้อินเทอร์เน็ตต่อเดือน 200-500 บาท โดยเด็กและเยาวชนเกินกว่าครึ่งเคยใช้สถานบริการอินเทอร์เน็ต

ในการสอบถามกลุ่มที่เข้าห้องสนทนาบนอินเทอร์เน็ต มีโอกาสที่จะออกไปนัดพบกับคนแปลกหน้า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะไม่ปรึกษาหรือพูดคุยเรื่องต่าง ๆ ที่ได้พบเจอในอินเทอร์เน็ตกับผู้ปกครอง ในส่วนของผู้ปกครองก็ได้เคยถาม ตักเตือน และแนะนำการใช้อินเทอร์เน็ตแก่เด็กและเยาวชน โดยส่วนใหญ่จะให้ความสนใจและแนะนำนาน ๆ ครั้ง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพอใจที่จะใช้อินเทอร์เน็ตต่อไป โดยเห็นว่าผู้ปกครองสมควรดูแลส่งเสริมและแนะนำการใช้

อันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชน

อินเทอร์เน็ตสามารถเป็นภัยต่อผู้ใช้ได้เช่นเดียวกับเทคโนโลยีและสื่ออื่น ๆ แต่ภัยจากอินเทอร์เน็ตจะขยายตัวได้รวดเร็วและรุนแรงก็เพราะว่าอินเทอร์เน็ตเปรียบเสมือนห้องสมุดขนาดใหญ่ที่ไม่ได้มีการควบคุมและจัดระบบเนื้อหาจากส่วนกลาง ดังนั้น ขณะที่อินเทอร์เน็ตให้ข้อมูลที่มีคุณภาพสูงและรวดเร็ว ก็มีโอกาสที่จะให้ข้อมูลที่ผิดพลาดหรือไม่เที่ยงตรงได้เช่นกัน เนื่องจากเป็นระบบที่ปราศจากการควบคุมและกลั่นกรอง อินเทอร์เน็ตจึงเป็นแหล่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึง “สื่อที่ไม่เหมาะสม” ได้ง่าย ซึ่งอันตรายจะแฝงมากับกิจกรรมที่ทำบนอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นการเข้าชมเว็บไซต์ การสนทนา กระดานข่าว จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และการเล่นเกมออนไลน์ โดยอันตรายที่อาจเกิดจากการใช้อินเทอร์เน็ต สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นใหญ่ ๆ ได้ 4 ประเด็น ได้แก่ (อ้างถึงใน วรพจน์ ช่างปั้น, 2551, น. 15-16)

1. อันตรายที่เกิดจากการได้รับสื่อ / ข้อมูลไม่เหมาะสม ได้แก่ การได้รับสื่ออนาจารทางเพศ ภาพลามก สื่อหรือข้อมูลที่แสดงความรุนแรง ความเกลียดชัง ใช้ภาษาที่หยาบคาย และกิจกรรมยั่วเย้าต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายหรือผิดกฎหมาย รูปแบบการก่อวินาศกรรม ทำให้ราคาถูกลง หรือสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง โดยผ่านอิเล็กทรอนิกส์หรือกระดานข่าว บางเว็บไซต์และกลุ่มข่าว มีเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด การค้าประเวณี การเล่นเกม มีทั้งเกมที่รุนแรงไล่ฆ่าฟันและเกมละเมิดทางเพศ เว็บไซต์ที่สามารถเข้าไปศึกษาวิธีการทำระเบิดหรืออาวุธยุทโธปกรณ์ นอกจากนี้ยังมีเว็บไซต์การพนันที่อนุญาตให้ใช้เงินจริงผ่านทางบัตรเครดิต

การรับข้อมูลข่าวสารที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นเท็จก็อาจทำให้ตัดสินใจผิดพลาด ซึ่งการกระทำหรือการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กและเยาวชนอาจมีผลกระทบต่อชีวิตของเรา

2. อันตรายที่เกิดจากคนแปลกหน้าบนอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นในห้องสนทนา หรือกลุ่มข่าวอิเล็กทรอนิกส์ อาจนำอันตรายมาสู่ผู้ใช้และครอบครัวได้ ทั้งจากการล่อลวงซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้บนอินเทอร์เน็ต ไม่อาจจะเป็นการชวนเชื่อให้ซื้อสินค้า เผยรหัสบัตรเครดิต หลอกให้ส่ง

รูปภาพ หรือข้อมูลที่อาจนำภัยมาได้ และอาจก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญ จากการเข้ามาใช้บริการ ส่งข้อความถึงกัน การ Chat การคุยกันเป็นกลุ่ม หรือโต้ตอบกันทางกระดานข่าว อาจมีผลต่อความคิดสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชน ในการโน้มน้าวชักจูงไปในทางที่ไม่ถูกต้อง หรือตัดสินใจทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพียงเพราะเห็นว่าบุคคลในกลุ่มอื่น ๆ ทำกัน หรือเป็นไปได้ว่า ความคิดเห็นที่เขาพบหรือได้รับไม่ตรงใจพวกเขา ทำให้เด็กและเยาวชนรู้สึกต่อต้านและเกิดอารมณ์รุนแรง ซึ่งบางครั้งเป็นการใช้คำไม่สุภาพ สิ่งเหล่านี้อาจทำให้เด็กเกิดความรู้สึกขัดแย้งได้ นอกจากนี้การพูดคุยกัน อาจนำไปสู่การนัดพบนอกสถานที่นำไปสู่การทำร้ายร่างกาย จิตใจ เพื่อทรัพย์สิน หรือแม้แต่การข่มขืนก็อาจเกิดขึ้นได้

3. ผลจากการใช้เวลาในการใช้อินเตอร์เน็ตอย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะการที่เด็กใช้เวลาอันมีค่าให้สูญไปกับการดูข้อมูลบนเว็บไซต์ (Website) ที่ไร้สาระและทำกิจกรรมที่ไม่สร้างสรรค์บนอินเทอร์เน็ต อาจก่อให้เกิดผลกระทบดังต่อไปนี้

- ผลต่อสุขภาพ จากการใช้เวลาหน้าเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเวลานาน โดยไม่มีการเปลี่ยนอิริยาบถ ไม่ระวังเรื่องการรับประทานอาหารและการนอนอย่างไม่เหมาะสม ตรงตามเวลาที่ควร จะส่งผลให้สุขภาพเสื่อมโทรม โดยเฉพาะกับผู้เล่นที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้
- ผลกระทบต่อผลการเรียน เนื่องจากเด็กใช้เวลากับความบันเทิงที่ได้รับจากเกมมากจนเกินไป ส่งผลกระทบต่อหน้าที่หลักของเด็กและเยาวชน คือ การศึกษาและการเรียนรู้เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณภาพต่อไปในอนาคต

4. ผลจากการเสียค่าใช้จ่ายในการใช้อินเตอร์เน็ตบางประเภทต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น การสมัครเป็นสมาชิกเพื่อเข้าชมเว็บไซต์บางประเภท การดาวน์โหลดข้อมูลบางประเภท ค่าบริการอินเทอร์เน็ตและค่าใช้จ่ายในการเล่นเกมนอนไลน์ ตัวอย่างการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสม จากการสำรวจของเนคเทคแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ายังมีเด็กและวัยรุ่นอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายในการเล่นเกมนอนไลน์เดือนหนึ่งมากกว่า 3,000 บาท ซึ่งถ้าอนาคตการเล่นเกมนอนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โอกาสที่เด็ก ๆ จะเสียค่าใช้จ่ายไปกับเรื่องนี่ย่อมมีมากขึ้น และหากพวกเขาไม่สามารถขอเงินจากพ่อแม่มาเล่นเกมได้ อาจจะหาทางออกอื่น ๆ เช่น ขโมยเงิน ขโมยสิ่งของไปขายเพื่อให้ได้เงินมาเล่นเกม ซึ่งนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้น

1.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.8.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 คือ เนื่องจากในปัจจุบันระบบคอมพิวเตอร์ได้เป็นส่วนสำคัญ ของการประกอบกิจการ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ หากมีผู้กระทำความผิดด้วยประการใด ๆ ให้ระบบคอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำงานตามคำสั่งที่กำหนดไว้ หรือทำให้การทำงานผิดพลาดไปจากคำสั่งที่กำหนดไว้ หรือใช้วิธีการใด ๆ เข้าล่วงรู้ข้อมูล แก้ไข หรือทำลายข้อมูลของบุคคลอื่น ในระบบคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ หรือใช้ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ หรือมีลักษณะอันลามกอนาจาร ย่อมก่อให้เกิดความเสียหาย กระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชน สมควรกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าว

1.8.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เกี่ยวข้องกับวิธีการ สงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติของเด็ก ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ปัจจุบัน เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รวมทั้งป้องกันมิให้เด็กถูกละเลยทอดทิ้ง ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ หรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และในสาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ ในมาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชน หรือสื่อสารสนเทศประเภทใด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

1.8.3 ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.

โดยร่างพระราชบัญญัตินี้ ดังกล่าวนี้อาจมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. กำหนดให้มี “คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล” และกำหนดอำนาจหน้าที่
2. จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยเป็นสำนักงานในสังกัดของสำนักคณะกรรมการข้าราชการของราชการ พร้อมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่

3. กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล (ร่างมาตรา 21-มาตรา 24) การใช้และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลรวมทั้งการเก็บรักษาการแก้ไขและการโอนข้อมูลส่วนบุคคล

4. กำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

5. กำหนดความรับผิดทางแพ่ง และบทลงโทษทางอาญา

ซึ่ง ปัจจุบันปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ เปิดเผยหรือเผยแพร่จนทำให้เกิดความเสียหาย ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และลดช่องว่างของกฎหมายที่มีอยู่ จึงสมควรกำหนดให้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกลางเพื่อขยายขอบเขตการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในข้อมูลส่วนบุคคลโดยวางหลักเกณฑ์ เงื่อนไข ตลอดจนการเพิกถอนข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือมิใช่เพื่อประโยชน์สาธารณะ จึงเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาเพื่อดำเนินการ

1.8.4 ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ต

สาระสำคัญของประกาศฯ เรื่อง การคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ต คือ การขอความร่วมมือผู้ประกอบการและผู้ให้บริการเว็บไซต์จะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็ก ไม่ว่าจะเป็น ชื่อผู้ใช้ระบบสนทนาออนไลน์ อายุ เพศ ที่อยู่ สถานศึกษา เบอร์โทรศัพท์ อีเมล และภาพถ่าย อันเป็นเหตุให้เกิดการกระทำที่ไม่เหมาะสมแก่เด็ก โดยนำข้อมูลที่เด็กเผยแพร่ในเว็บไซต์ไปติดต่อเข้าถึงตัวเด็ก เพื่อแสวงหาประโยชน์ในทางธุรกิจ หรือแสวงหาประโยชน์ใด ๆ จากข้อมูลของเด็ก อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่อเด็ก หากพบการกระทำผิดต่อมาตรการข้างต้น จะมีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ในมาตรา 27

จากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในส่วนของการอภิปรายผลการศึกษาด้านแนวทางการคุ้มครองนักเรียนมัธยมจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ต และการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำผิด

2. ภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ต ของนักเรียนมัธยม

ปัจจุบันภัยจากการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตนั้นเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น ภัยของการมีเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม ภัยจากการถูกล่อลวงโดยการติดต่อสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ต เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมควรรับรู้และให้ความสำคัญเพื่อช่วยกันหาแนวทาง มาตรการในการแก้ไขภัยอินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยมเป็นการนำไปสู่ปัญหาร้ายแรงอันได้แก่ การที่มิชชันนารีใช้ข้อมูลที่เด็กนักเรียนเปิดเผยเข้าถึงตัวเพื่อล่อลวงออกมาประกอบอาชญากรรม เช่น ลักพาตัว ชิงทรัพย์ ข่มขืน ข่มขู่หรือฆาตกรรม เป็นต้น

ดังนั้นทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการคุ้มครองข้อมูลของเด็กในอินเทอร์เน็ต จึงได้ทำการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศขึ้น รายละเอียดดังจะได้กล่าวต่อไป

ตามที่คณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ ได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กเป็นไปตามมาตรการ กฎหมาย และนโยบายปกป้องข้อมูลส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และเกิดการบังคับใช้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองเด็กซึ่งจะไม่ทำให้เด็กเกิดความเสียหาย โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 คณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีองค์ประกอบ คือ รองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นประธานอนุกรรมการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นรองประธานอนุกรรมการ และมีอนุกรรมการดังนี้ ผู้กำกับการศูนย์สวัสดิภาพเด็ก เยาวชน และสตรี กองบัญชาการตำรวจนครบาล ผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เลขาธิการสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค เลขาธิการคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคม ประธานสมาคมธนาคารไทย นายกสมาคมผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต นายกสมาคมเว็บไทย หัวหน้ากลุ่มตรวจสอบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สถาบันไทยรูรัลเน็ต ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้อำนวยการกองนิติการ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันไทยรูรัลเน็ต เป็นอนุกรรมการ

และเลขานุการ รองผู้อำนวยการสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ เป็น
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

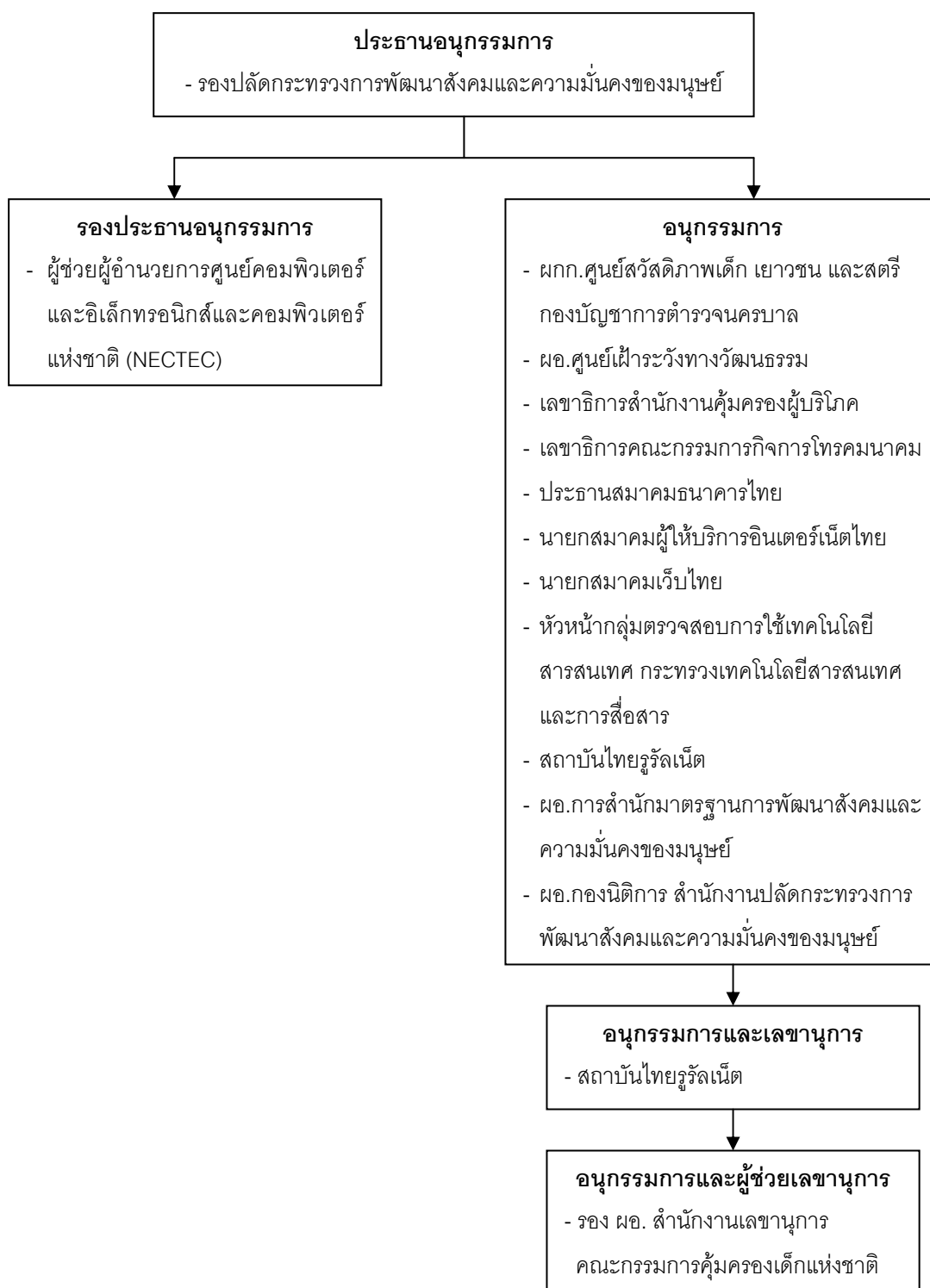
อำนาจหน้าที่

1. ศึกษา กำหนด มาตรการ วางนโยบายการปกป้องคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็ก
บนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. กำหนดรูปแบบและวิธีการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.
2546 ให้ครอบคลุมการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. พัฒนากลไกความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองข้อมูล
ส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ทำงานอย่างมีบทบาทเชื่อมโยงกันเป็นระบบ
(คำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ ที่ 1/2550 เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการคุ้มครองข้อมูล
ส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ, 2550)

ภาพที่ 2.1

โครงสร้างองค์ประกอบคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูล

ส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.1 นโยบายการปกป้องข้อมูลส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

(เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ ครั้งที่ 5/2550)

หลักการ

ในปัจจุบันการใช้งานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเช่นอินเทอร์เน็ต กำลังเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน โดยผู้ใช้งานจำนวนมากเป็นเด็กที่นิยมใช้บริการเว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็นชุมชน เช่น เว็บไซต์หาเพื่อน โพสต์ภาพ สันทนาการเว็บบอร์ด โดยในการใช้บริการเว็บไซต์ลักษณะดังกล่าว ผู้ใช้มักจะต้องกรอกข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ อีเมล เพื่อการสมัครใช้บริการและเพื่อประโยชน์ในการให้บริการ

ข้อมูลส่วนตัวที่ผู้ใช้กรอกมักจะถูกเปิดเผยในเว็บไซต์ให้ผู้อื่น ทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งพบว่าการที่ผู้ให้บริการเว็บไซต์เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็ก ในลักษณะดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาร้ายแรง อันได้แก่การที่มิชชาชีพใช้ข้อมูลที่เด็กเปิดเผย เข้าถึงตัวเด็ก เพื่อล่อลวงออกมาประกอบอาชญากรรม เช่น ลักพาตัว ชิงทรัพย์ ข่มขู่ ข่มขืนหรือฆาตกรรม อันปรากฏตามข่าวอย่างต่อเนื่อง

นอกจากที่ปรากฏตามข่าว ความเสี่ยงเหล่านี้ได้ยังได้รับการยืนยันโดยผลสำรวจของ ABAC โพล ว่าเด็กกว่า 80% ที่เล่นอินเทอร์เน็ตเคยสนทนาออนไลน์กับคนแปลกหน้าที่ไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อน (ซึ่งการสนทนามักเริ่มจากการที่คู่สนทนาเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวของเด็ก เช่น อีเมล เบอร์โทรศัพท์) และ 70% นำไปสู่การพบปะกันจริง ๆ และที่สำคัญและน่าเป็นห่วงเป็นอย่างยิ่งคือ เด็ก 1 ใน 10 คน ที่เล่นอินเทอร์เน็ต เคยมีเพศสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าที่รู้จักทางออนไลน์ ทั้งที่เต็มใจและไม่เต็มใจ

วิธีการค้นหาข้อมูลส่วนตัวของมิชชาชีพ

1. เข้าเว็บประเภท “หาเพื่อน” แล้วค้นหาเป้าหมายที่อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการ เช่น ผู้หญิง อายุ 13-17 ปี อยู่กรุงเทพฯ
2. เว็บจะแสดงผลชื่อและหน้าตาของสมาชิกเว็บที่ตรงตามเงื่อนไขที่กรอกในข้อ 1
3. มิชชาชีพจะเลือกดูข้อมูลของเป้าหมายที่มีรูปร่างหน้าตาตรงตามที่ต้องการ และติดต่อเข้าถึงตัวเป้าหมายโดยใช้ข้อมูลส่วนตัวที่ได้ เช่น อีเมล เบอร์โทรศัพท์

กรณีตัวอย่าง

จับ “ไอ้เหิน” แซตลุง ด.ญ.ชื่นใจถ่ายคลิปขู่เรียกเงินหมื่น ผู้จัดการออนไลน์ 15 ตุลาคม 2550 โดย ด.ญ.จำ เล่าให้ฟังว่าได้รู้จักกับนายเอก เมื่อประมาณเดือนกันยายนที่ผ่านมา จากอินเทอร์เน็ตแชตรูม www.dek-d.com โดยนายเอกได้ลงข้อความว่า “คุยหาแฟน” พร้อมกับให้

อีเมล ebola2550@hotmail.com ไว้ก่อนที่จะมีการติดต่อพูดคุยกันจน ด.ญ.จำ หลงไวใจ และยอมให้เบอร์โทรแก่นายเอกไว้ จากนั้นประมาณต้นเดือนตุลาคม นายเอกได้มีการนัดเจอกับ ด.ญ.จำ ก่อนที่จะหลอกพาไปชมขึ้น “เซตเสียว ลวงชมขึ้น ม.4” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 30 สิงหาคม 2549 น.ส.ดาได้รู้จักกับนายณอมศักดิ์จากการเล่นเซตหาเพื่อนทางอินเทอร์เน็ต จนสนิทสนมและวางใจให้เบอร์โทรไว้แล้วโทรพูดคุยกันได้ราว 1 เดือน นายณอมศักดิ์ได้พา น.ส.ดา ที่จังหวัดเชียงใหม่จากนั้นใช้อุปายาล่อลวงไปที่ห้องพักพร้อมทั้งใช้กำลังปลุกปล้ำ” จับหนุ่มตงงาน เซตลวงสาว “ผู้จัดการออนไลน์ 19 เมษายน 2550 จากการสอบสวนนายวุฒิรัตน์ ให้การรับสารภาพว่าได้ก่อเหตุจริงโดยจะลวงเหยื่อที่รู้จักกันทางอินเทอร์เน็ตที่ตนเข้าไปหาอีเมลในเว็บไซต์ www. mthai.com จากนั้นจะนำอีเมลที่ได้มาแอดเข้าไปคุยกันในโปรแกรมเอ็มเอสเอ็น ทำมาแล้วหลายครั้งได้เงินกว่า 1.4 ล้าน รยนต์ 1 คัน และบางรายถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์

ตัวอย่างกฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กในต่างประเทศ

ในสหรัฐอเมริกา มีกฎหมาย Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) ซึ่งกำหนดให้ผู้ให้บริการเว็บไซต์ต้องไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปี ยกเว้นเมื่อได้รับคำยินยอมจากผู้ปกครอง หรือเว็บไซต์นั้นเป็นเว็บไซต์องค์กรสาธารณะประโยชน์ที่ไม่แสวงหาผลกำไร โดยข้อมูลส่วนตัวที่ห้ามการเผยแพร่ ได้แก่ภาพถ่ายที่แสดงร่วมกับข้อมูลอื่นที่ทำให้ถึงตัวเด็กได้ (Photographs with identification) ซึ่งที่ผ่านตามกฎหมาย COPPA ถูกบังคับใช้กับบริษัทที่ละเมิดกฎหมายนี้มาแล้ว เช่น Girl's Life, Inc., American Pop Corn Company, Lisa Frank, Inc., และ Mrs. Field's Cookies and Hershey Foods

มาตรการ

มาตรการทางกฎหมายที่สามารถควบคุมและเอาผิดการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของเด็กในลักษณะที่ทำให้เด็กเสียหาย ได้แก่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2546 มาตรา 27 อันมีใจความต่อไปนี้

“มาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ”

เมื่อพิจารณาตามมาตรา 27 จะเห็นว่าการที่ผู้ให้บริการบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น เจ้าของเว็บไซต์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ และผู้ดูแลห้องสนทนาออนไลน์ นำข้อมูลส่วนตัวที่เด็กกรอกเข้าระบบ เพื่อประโยชน์ในการให้บริการมาเปิดเผยให้ผู้อื่นสามารถค้นหา อันนำไปสู่การเข้าถึงตัวเด็ก ได้ถือเป็นการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กอันทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ

หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก จึงเป็นความผิดตามมาตรา 27 การกระทำผิดตามมาตรา 27 ต้องระวางโทษจำคุกและ/หรือปรับ ตามมาตรา 79 (มาตรา 79 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 27 มาตรา 50 หรือมาตรา 61 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ)

หลักเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมาย

1. กรอบการคุ้มครองและคำจำกัดความ

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 คำว่า “เด็ก” หมายถึงผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส การคุ้มครองข้อมูลเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีกรอบการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ไม่มีบทบัญญัติที่จำกัดความความหมายของคำว่า “ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ” “ข้อมูลส่วนตัว” และ “ผู้ให้บริการ” จึงให้คำจำกัดความดังต่อไปนี้

“ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ” หมายถึง เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเชื่อมต่อกันเพื่อรับส่งข้อมูลของผู้ใช้ระบบ เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือ

“ข้อมูลส่วนตัว” หมายถึง ข้อมูลของบุคคลอันเมื่อเปิดเผยจะทำให้บุคคลอื่นติดต่อเข้าถึงตัวบุคคลในทางกายภาพได้ เช่น ภาพถ่าย อายุ เบอร์โทรศัพท์ อีเมล ที่อยู่ ชื่อโรงเรียน

“ผู้ให้บริการ” หมายถึง ผู้ให้บริการแก่บุคคลอื่นในการติดต่อกันผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP) ผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือ (Mobile Phone Service Operator) ผู้ให้บริการพื้นที่เว็บไซต์ (Hosting Service) ผู้ให้บริการเว็บไซต์ (Website)

2. การคุ้มครอง

ผู้ให้บริการต้องไม่อนุญาตให้ผู้อื่นค้นหาข้อมูลดังต่อไปนี้ของเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ในลักษณะที่ทำให้ผู้อื่นค้นหาข้อมูลเหล่านั้นเพื่อเข้าถึงตัวเด็กได้ และไม่โฆษณาหรือเผยแพร่ข้อมูลเหล่านี้ เช่น การแสดงรายชื่อสมาชิกที่อายุต่ำกว่า 18 ปีในหน้าเว็บไซต์ การอนุญาตให้เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ใส่ข้อมูลส่วนตัวลงไปในประวัติส่วนตัว (Profile) ที่คนอื่นเข้าถึงได้

(1) ข้อมูลใด ๆ ต่อดังต่อไปนี้ของเด็ก พร้อมกับอายุ หรือ เพศ หรือ ภาพถ่าย เบอร์โทรศัพท์ อีเมล ชื่อการเข้าใช้ระบบสนทนา เช่น ชื่อผู้ใช้ MSN (Windows Live Messenger), Yahoo! Messenger, ICQ, Google Talk และอื่น ๆ ที่อยู่

(2) ภาพถ่ายพร้อมกันกับชื่อโรงเรียนของเด็ก

3. การเอาผิด

เมื่อมีการกระทำผิด ผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถดำเนินการเอาผิดกับผู้ให้บริการซึ่งครอบคลุมทั้งผู้ให้บริการเว็บไซต์ ผู้ให้บริการพื้นที่ (Host) และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP) หรือ

ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยก่อนดำเนินคดีควรตักเตือนแนะนำเสียก่อน จนเห็นว่าไม่ปฏิบัติตามจึงดำเนินคดีตามกฎหมาย

บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 2.1

บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงาน	ตรวจสอบกรณี การกระทำผิด	รับเรื่อง ร้องเรียน	ดำเนิน คดี
คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคม (กทช.)	/	/	
ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP)	/	/	
สมาคมผู้ดูแลเว็บไทย	/	/	
กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)	/	/	
สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค		/	
ศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม		/	
ตำรวจ		/	/
คณะกรรมการคุ้มครองเด็ก			/

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นัตนรัตน์ งามแสง (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ศึกษาเฉพาะกรณีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเกิดปัญหาอาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาอาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน ตลอดจนความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมทั้งประเภทและรูปแบบของอาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขและการจัดการกับปัญหา โดยเป็นการศึกษาเชิงพรรณนาจากแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์บุคคลากรผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของประชากรอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วใน

ขณะที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในสังคมไทย ยังขาดความรู้ความเข้าใจและการปลูกฝังด้านจริยธรรมและวัฒนธรรม การใช้งานเทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ทำให้เกิดปัญหาการนำเทคโนโลยีไปใช้ในการทางมิชอบตามมาส่วนบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถด้านการรักษาความปลอดภัยคอมพิวเตอร์และเครือข่ายของประเทศไทยมีจำนวนจำกัด รวมทั้งภาครัฐไม่มีนโยบายและองค์กรเกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมคอมพิวเตอร์โดยตรง ประกอบกับปัญหาทางด้านกฎหมาย ซึ่งปัจจุบันไม่มีกฎหมายอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ออกมาบังคับใช้ ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินคดีกับผู้กระทำไม่ว่าจะเป็นประเด็นการตีความ การกำหนดฐานความผิด การประเมินความเสียหาย เขตอำนาจศาล ผู้รับผิดชอบ ความแตกต่างทางกฎหมาย และการสืบสวนตลอดจนการรวบรวมพยานหลักฐาน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการสืบสวน การสอบสวน การพิจารณาและการพิพากษาคดี นอกจากนี้เมื่อกฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์มีผลบังคับใช้ จะทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติตามมา เนื่องจากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจและพื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีและอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ สำหรับประเภทและรูปแบบของอาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยนั้น ยังไม่มีการรวบรวมอย่างชัดเจน แต่จากการศึกษาพบว่าการกระทำผิดแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การใช้อินเทอร์เน็ตในการอำนวยความสะดวกแก่การประกอบอาชญากรรมพื้นฐาน และการใช้อินเทอร์เน็ตกระทำผิดต่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์และข้อมูล ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ต้องการทดลองความสามารถหรือลองวิชา นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้กระทำผิดบางส่วนต้องการเพียงแค่ชื่อเสียง

และบางกลุ่มมุ่งหวังผลประโยชน์ โดยผลกระทบและความเสียหายจากอาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยนั้นยังไม่ปรากฏชัดเจน เนื่องจากปัญหาด้านการรายงานเหตุการณ์และหลักเกณฑ์ในการประเมินความเสียหาย ซึ่งไม่สามารถประเมินค่าเป็นเงินได้ แต่สิ่งที่จะละเลยไม่ได้ คือ ผลกระทบและความเสียหายต่อสังคมในภาพรวม รวมถึงผลกระทบต่อจริยธรรมและพฤติกรรมของเด็ก สรุปผลการศึกษา ปัจจัยภายในของผู้กระทำผิด คือ จริยธรรมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดปัญหาอาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ต ในส่วนของปัจจัยภายนอก คือ มาตรการทางกฎหมายและมาตรการป้องกันนั้นเป็นเพียงปัจจัยปลายเหตุเท่านั้น

สำหรับข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาอาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องอาศัยมาตรการทางสังคมควบคู่ไปกับมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางสังคม คือ การปลูกฝังจริยธรรม แนวปฏิบัติ และวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องและเหมาะสม ผู้ปกครองควรปลูกฝังจริยธรรมการใช้เทคโนโลยี กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ควรออกกฎระเบียบที่เอื้อต่อการบังคับใช้ ทางตำรวจ ศาล อัยการ นักกฎหมาย ต้องมีการฝึกอบรมเตรียมพร้อม ส่วนกลุ่มนักวิจัยพัฒนาต้องทำระบบที่ปลอดภัย หน่วยที่ให้บริการด้านอินเทอร์เน็ต ก่อนให้บริการต้องตรวจสอบวัดระดับความปลอดภัยก่อน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าอาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ตเป็นปัญหาที่ทุกคนต้องร่วมมือกันแก้ไข

พิรงรอง รามสูต รัตนันท์ และ นิธิมา คณานินันท์ (2547, บทคัดย่อ) การวิจัยเรื่อง การกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ตมีวัตถุประสงค์จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอแนวคิด บทบาทขององค์กร ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ เกี่ยวกับการกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ตในต่างประเทศและในประเทศไทย เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ปัญหาและนำเสนอแนวทางสำหรับผู้บริหารนโยบายทั้งนี้ โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องการสำรวจความคิดเห็นเฉพาะกลุ่มและการสำรวจเอกสารเป็นวิธีการหลักในการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การกำกับดูแลอินเทอร์เน็ตอย่างเป็นทางการเป็นหน้าที่ของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยได้มีการจัดตั้งหน่วยงานกำกับดูแลใหม่ ชื่อว่า คณะกรรมการสืบสวน ป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ หรือ Cyber inspector ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบดูแลเนื้อหาที่มีความเสี่ยงต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ต และเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะปิดกั้นเว็บไซต์อะไรบ้าง และในแง่กฎหมายของไทย ยังไม่มีกฎหมายใดควบคุมเนื้อหาอินเทอร์เน็ตโดยตรงออกมาบังคับใช้จึงต้องอาศัยกฎหมายที่มีอยู่เดิมปรับใช้เป็นกรณี ๆ ไป ในขณะที่เดียวกันก็เริ่มมีความพยายามในการกำกับดูแลตนเองของภาคอุตสาหกรรมอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่างเช่น สมาคมผู้ดูแลเว็บไทย ได้ร่วมกันพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับสมาชิกสมาคมฯ ผู้ให้บริการเว็บไซต์แต่ละรายมีการกำหนดกลไกการตรวจสอบเนื้อหาภายในเว็บไซต์ ชมรมผู้ประกอบการร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่จัดทำ “โครงการร้านอินเทอร์เน็ตที่ดี” ร่วมกับกระทรวงไอซีที ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตมีบริการ Package ที่มีการปิดกั้นเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม ในส่วนของภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายความร่วมมือของนักกิจกรรมและนักวิชาการ รวมไปถึงกลุ่มผู้ปกครองที่มีความห่วงใยก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงที่มากับเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ต ขณะเดียวกันโรงเรียน มหาวิทยาลัย และเครือข่ายการศึกษาอื่น ๆ ต่างก็แสดงบทบาทของตนโดยเฉพาะในการส่งเสริมให้มีจรรยาบรรณในการใช้อินเทอร์เน็ต (etiquette) ในแต่ละบริบทที่เกี่ยวข้องของตน

รายงานฉบับนี้มีข้อเสนอแนะว่ารูปแบบการกำกับดูแลเนื้อหาที่ควรได้รับการส่งเสริมต่อไปในอนาคต คือ การสร้างวัฒนธรรมแห่งความรับผิดชอบร่วมกัน การปิดกั้นเว็บไซต์และการใช้กฎหมายเป็นหลักไม่น่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมในระยะยาวเพราะคุณลักษณะทางเทคโนโลยีของอินเทอร์เน็ต ดังนั้น จึงควรปิดกั้นเฉพาะเนื้อหาที่ผิดกฎหมายและควรใช้ภายใต้หลักการ “แจ้งให้

ทราบแล้วเอาออก” (notice and take-down) อย่างไรก็ดี การกลั่นกรองเนื้อหาที่ไม่ผิดกฎหมายแต่เป็นอันตรายควรจะทำในระดับผู้ใช้นั้น เพื่อไม่เป็นการไปละเมิดสิทธิเสรีภาพในการรับรู้และการแสดงออกของผู้อื่นในระบบ

ศรีดา ตันทะอธิพานิช (2544, น. 41-53) ศึกษาเรื่องท่องอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย และได้ประโยชน์: ข้อคิดสำหรับผู้ปกครอง และได้ทำการสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กในประเด็น การใช้งานอินเทอร์เน็ตของเด็ก เหตุการณ์ที่เด็กเคยพบบนอินเทอร์เน็ต สิ่งที่เด็กเคยพบบนอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมที่เด็กเคยเข้า สิ่งที่เด็กคิดว่าเป็นประเด็นน่าเป็นห่วงในการใช้งานอินเทอร์เน็ต และความเห็นที่มีต่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งทำการสำรวจระหว่างเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน 2543

ผลการสำรวจ พบว่า ด้านข้อมูลทั่วไปส่วนใหญ่จะเป็นเด็กในช่วงอายุ 10-14 ปี ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเล่นอินเทอร์เน็ตจำนวน 1-3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ช่วงเวลาส่วนใหญ่ที่ใช้อินเทอร์เน็ต คือ 12.00-16.00 น. สถานที่ส่วนใหญ่ที่ใช้อินเทอร์เน็ต คือ สถานศึกษา ร้อยละ 42 บ้าน ร้อยละ 31 และสถานที่ให้บริการอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 42 ตามลำดับ

การสำรวจพฤติกรรมในประเด็นต่าง ๆ พบว่า การใช้งานอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ เพื่อค้นหาข้อมูล ความรู้ ติดตามข่าวสาร ร้อยละ 29.5 ร่วมกิจกรรม เช่น ห้องสนทนา ร้อยละ 21.5 ตามลำดับ โดยเหตุการณ์ที่เด็กเคยเจอบนอินเทอร์เน็ต พบว่า ถูกขอให้ออกข้อมูล ร้อยละ 38 สนทนากับคนแปลกหน้า ร้อยละ 29 สิ่งที่เด็กเคยกระทำบนอินเทอร์เน็ต พบว่า เคยพูดคุยกับคนแปลกหน้า ร้อยละ 55 กล้าพูด กล้าแสดงออกมากกว่าที่เคยเป็น ร้อยละ 39 ให้ข้อมูลส่วนตัว ร้อยละ 38 นำรูปภาพ ข้อมูลผู้อื่นมาใช้ ร้อยละ 34 การเข้าเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมที่เด็กเคยเข้า พบว่า เคยเข้าถึงเว็บไซต์ลามกเรื่องเพศ ร้อยละ 9 เคยเข้าถึงเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาอันตรายและส่งเสริมการพนัน ร้อยละ 4 ในส่วนของสิ่งที่เด็กคิดว่าเป็นประเด็นน่าเป็นห่วงในการใช้งานอินเทอร์เน็ต พบว่า เป็นห่วงเรื่องเนื้อหาของเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ร้อยละ 55 เรื่องการใช้งานในทางไม่สร้างสรรค์ ร้อยละ 51 เรื่องคนแปลกหน้าทางอินเทอร์เน็ตและการใช้โดยปราศจากความรู้ ความเข้าใจ ร้อยละ 44 และประเด็นสุดท้ายความคิดเห็นต่ออินเทอร์เน็ต พบว่า ควรส่งเสริมอินเทอร์เน็ตให้แพร่หลายและทุกโรงเรียนควรมีอินเทอร์เน็ตถึงร้อยละ 99 โดยร้อยละ 93 เห็นว่ามีภัยอินเทอร์เน็ตแอบแฝงอยู่บนอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 90 เห็นว่าควรมีหน่วยงานกำกับดูแลเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมบนอินเทอร์เน็ต และร้อยละ 89 เห็นว่าภัยบนอินเทอร์เน็ตสามารถป้องกันหรือหลีกเลี่ยงได้

บทสรุปของการสำรวจ พบว่า

1. มีความเสี่ยงสูงมากที่เด็กจะเจอเหตุการณ์ที่ถือได้ว่าเป็นภัย หรือความเสี่ยงไม่ว่าจะเป็นการถูกขอให้กรอกข้อมูลส่วนตัวในแบบฟอร์มต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ต บังเอิญเข้าไปยังเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม การได้รับเมลล์จากคนแปลกหน้า ถูกเสนอขายสินค้าหรือบริการ โดนไวรัสคอมพิวเตอร์ หรือมีเรื่องรบกวนอื่น ๆ เช่น เมลล์ขยะ การโต้เถียง หรือขัดแย้งกับคนบนอินเทอร์เน็ต

2. ในขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงสูงมากที่เด็กจะกระทำการที่ถือได้ว่าไม่เหมาะสม กระทำผิดหรือเป็นภัยกับผู้อื่น กระทำสิ่งที่อาจนำภัยมาสู่ตนเอง เช่น การพูดคุยหรือนัดพบกับคนแปลกหน้า กล้าพูดเท็จ หรือกล้าแสดงออกมากกว่าที่เคยเป็นเมื่ออยู่บนอินเทอร์เน็ต เนื่องจากไม่ต้องเผชิญหน้า การให้ข้อมูลส่วนตัวหรือรูปภาพกับคนอื่น การเข้าไปยังเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม (แม้ว่าจะมีเด็กเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้าไปยังเว็บไซต์ประเภทนี้) การละเมิดลิขสิทธิ์รูปภาพ เพลง หรือซอฟต์แวร์ของผู้อื่น การแพร่กระจายไวรัสคอมพิวเตอร์ การสั่งซื้อสินค้าโดยพลการโดยที่ผู้ปกครองไม่ทราบ เป็นต้น

3. สิ่งที่เด็กเห็นว่าเป็นประเด็นน่าเป็นห่วงในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ได้แก่ การใช้ในทางไม่สร้างสรรค์ โดยปราศจากความรู้ ความเข้าใจเรื่องภัยอันตรายที่มีตลอดจนการปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องเมื่ออยู่บนอินเทอร์เน็ต เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและคนบนอินเทอร์เน็ตก็เป็นประเด็นใหญ่ที่เด็กเป็นห่วงเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เด็ก ๆ ส่วนมากยังเห็นว่าอินเทอร์เน็ตมีประโยชน์และควรส่งเสริมให้มีการใช้งานอย่างแพร่หลาย พร้อมได้เสนอแนะให้ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมบนอินเทอร์เน็ต

สุปรียา อภิวัฒน์กร (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องอาชญากรรมคอมพิวเตอร์: กรณีศึกษาการหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต (Computer Crime: A Study of Internet fraud) วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงลักษณะและรูปแบบต่าง ๆ ของการหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้นในปัจจุบันรวมถึงศึกษากฎหมายและมาตรการในปัจจุบันว่าสามารถนำมาบังคับใช้กับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะการหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต ว่ามีประสิทธิภาพมากเพียงใด วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary) โดยการค้นคว้าจากเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่ามีปัญหาในการบังคับใช้ประมวลกฎหมายกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะการหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต อาทิเช่น ปัญหาเรื่องกำหนดมาตรฐานความผิด ปัญหาเรื่องผู้กระทำความผิด มาตรการลงโทษไม่เหมาะสมต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ปัญหาเรื่องสืบสวนสอบสวนในคดีอาญา ปัญหาเรื่องการรับฟังพยานอิเล็กทรอนิกส์ ปัญหาเรื่องการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพื่อให้ศาลลงโทษจำเลย และปัญหาเกี่ยวกับองค์การที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งใน

ปัจจุบันรัฐบาลตระหนักถึงความเสียหายที่จะตามมา จึงได้มีการยกร่างกฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ.... ขึ้น เพื่อบังคับใช้ต่อไป การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย คือ การที่รัฐจะต้องบัญญัติกฎหมายขึ้นเฉพาะ เพื่อกำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะ ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการหนึ่งที่สำคัญในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งในขณะนี้ประเทศไทยกำลังยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ พ.ศ.... ซึ่งได้มีการบัญญัติฐานความผิดต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ไว้หลายฐานความผิดและต้องนำเอาผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมาร่วมกันในการกำหนดมาตรการเพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามการหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บทความที่เกี่ยวข้อง

การใช้งานอินเทอร์เน็ตปัจจุบันนั้นกำลังเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย แต่ในการใช้งานอินเทอร์เน็ตนั้นก็เปรียบเสมือนดาบสองคมที่หากใช้ไม่ระมัดระวังก็อาจนำความเสี่ยงและภัยอันตรายมาสู่ท่านและครอบครัวได้ บุตรหลานของท่านอาจโดนล่อลวงได้เช่นกันบนอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นการชวนเชื่อให้ซื้อสินค้า หลอกให้รูปภาพหรือข้อมูลอื่นซึ่งอาจนำภัยมาได้ การพูดคุยกับคนแปลกหน้าในห้องสนทนา (Chatroom) หรือกลุ่มข่าว (Newsgroups) อาจนำไปสู่การนัดพบนอกสถานที่ การรับข้อมูลข่าวสารที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นเท็จก็อาจทำให้เกิดจิตใจผิดพลาด สิ่งที่น่าเป็นห่วงอีกอย่างหนึ่ง คือ การที่เด็กใช้เวลาอันมีค่าให้สูญเสียไปกับการ ดูข้อมูลในเว็บไซต์ (Web Site) ที่ไร้สาระ และทำกิจกรรมที่ไม่สร้างสรรค์นักบนอินเทอร์เน็ต ความเสี่ยงบนอินเทอร์เน็ต จึงมีตั้งแต่การพลัดหลงเข้าไปในเว็บไซต์ ห้องสนทนาหรือกลุ่มข่าวที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม อันได้แก่เรื่องลามกทางเพศ เนื้อหาป่าเถื่อนรุนแรง ยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมาย เกมการพนันต่าง ๆ

ความเสี่ยงในการใช้อินเทอร์เน็ต ที่อาจเกิดขึ้นโดยที่ผู้ปกครองอาจจะคาดไม่ถึง ได้แก่

1. เด็ก ๆ ได้เข้าไปดู หรืออ่านเว็บไซต์เหล่านั้นอย่างไม่ได้ตั้งใจ เช่น เรื่องทางเพศ เรื่องความรุนแรง กิจกรรมที่อันตรายหรือการเร่งเร้าให้ทำผิดกฎหมาย
2. เวลาที่เด็กกำลังออนไลน์อยู่ อาจจะทำให้ข้อมูลส่วนตัวที่เกิดความเสี่ยงต่อความไม่ปลอดภัยต่อตัวเด็กเองหรือครอบครัว และเป็นไปได้ที่อันตรายเหล่านั้นจะเข้ามาทางอีเมล กระดานข่าว Chat จากนั้นก็จะมีการนัดพบเจอกัน
3. การเข้าไปพบปะสังสรรค์ในรูปของ Chat และกระดานข่าว อาจทำให้เด็กมีความก้าวร้าวโดยไม่ตั้งใจ ถ้าหากมีการแสดงความเห็นที่ไม่ตรงกัน (ศรีดา ตันทะอธิพานิช, 2544, น. 27-29)

บางครั้งการไปเยี่ยมเว็บไซต์ของเด็ก ๆ ก็ต้องแลกด้วยการใส่ข้อมูลประเภท อีเมล ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ พร้อมระบุความสนใจพิเศษ กิจกรรมที่ทำ ด้วยเหตุผลในทำนองที่ว่า “ข้อมูลของท่านจะเป็นสถิติของเว็บไซต์ เพื่อใช้ในการพัฒนาเนื้อหา คุณภาพของสินค้าและบริการ ...ขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ” ยุติธรรมหรือไม่ที่ตัวท่าน หรือลูกต้องให้ข้อมูลส่วนตัว บางอย่างออกไป บางทีเราน่าจะช่วยเว็บไซต์เหล่านี้พัฒนาเนื้อหา สินค้าและบริการได้ โดยไม่ต้องบอกชื่อจริง พร้อมทั้งอยู่ เพราะเป็นการเสี่ยงเกินไป เนื่องจากมีโฆษณาจำนวนมากที่ล่อลวงเหยื่อจากรายการชื่อ ที่อยู่ นี้ จะแน่ใจได้อย่างไรว่าข้อมูลของลูกจะไม่ตกไปในมือคนร้าย มีหน่วยงานในประเทศสหรัฐอเมริกาชื่อ Federal Trade Commission หรือ FTC ที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กในการออนไลน์ และเป็นหน่วยงานกำกับดูแลอินเทอร์เน็ต ซึ่ง FTC ได้ให้คำแนะนำในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัว ดังนี้

1. อย่าให้รหัสผ่านเข้าใช้บัญชีอินเทอร์เน็ต (Password) กับใครก็ตาม แม้แต่คนที่อ้างว่ามาจากผู้ให้บริการ เพราะบัญชีของท่านอาจถูกแอบใช้ก็ได้ ซึ่งจะทำให้ท่านต้องจ่ายค่าใช้บริการเพิ่มขึ้นอีกโดยไม่รู้ตัว
2. คนบนอินเทอร์เน็ต อาจไม่ใช่อย่างที่ท่านคิด ดังนั้นพยายามหลีกเลี่ยงหรืออย่าให้หมายเลขบัตรเครดิต บัตรประกันสังคม เบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่ หรืออะไรก็ตามที่เป็นข้อมูลส่วนตัวออกไป จนกว่าจะแน่ใจว่าเป็นบุคคลหรือเว็บไซต์ที่เชื่อถือได้
3. เวลาเข้าไปในห้องสนทนา จำไว้ว่าอาจมีคนรู้รายละเอียดของท่าน และส่งอีเมลมาหาท่านเมื่อใดก็ได้ แอบฟังข้อมูลที่ท่านกำลังพูดคุยอยู่ก็ได้ พยายามใช้นามแฝงอย่าใช้ชื่อจริง
4. อย่าส่งข้อมูลส่วนตัวทางอีเมล เพราะเสี่ยงเกินไป ข้อมูลอาจหลุดลอดออกไปก็ได้ และตรวจสอบกับผู้ให้บริการ ถึงวิธีการกับอีเมลที่ไม่ได้ร้องขอ (Junk mail) อย่างพวก Spam ต่าง ๆ บางครั้งลบได้เลยโดยไม่จำเป็นต้องอ่าน
5. ไม่ดาวน์โหลดอีเมล หรือเอกสารแนบจากแหล่งที่ไม่รู้จัก เพราะอาจติดไวรัสทำลายระบบ หรือมีโปรแกรมขโมยข้อมูลแอบแฝงมาด้วยก็ได้
6. บางครั้งท่านอาจถูกโกงได้จากการออนไลน์ ถ้าข้อเสนอดีเกินไปจนไม่น่าเชื่อถือก็อย่าไปเชื่อ อย่าเผลอไปทำอะไรตามที่โดนร้องขอ
7. สอนให้เด็ก ๆ ขออนุญาตก่อนให้ข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลของครอบครัวออกไป
8. ต้องมองหานโยบายคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวบุคคลของเว็บไซต์ก่อนกรอกแบบฟอร์มมีเว็บไซต์หลายแห่งที่ขออนุญาตผู้ปกครองก่อนให้เด็กกรอกแบบฟอร์มถ้ามองหานโยบายฯ ไม่เจอ ก็อย่าเพิ่งกรอกข้อมูลใด ๆ (ศรีดา ตันทะอธิพานิช, 2544, น. 85-90)

ด้านพ่อ แม่ ผู้ปกครองนั้นจะมีความรู้เรื่องอินเทอร์เน็ตบ้าง มิฉะนั้นจะไม่มีทางทราบได้หากลูกบอกว่าจะไปท่องเว็บไซต์ (Web Site) นั้นมีความหมายว่าอย่างไร จะไปดาวน์โหลด (Download) รูปภาพหมายถึงอะไร การที่ลูกเข้าออนแต่หัวค่ำ บอกว่าจะไปเล่นอินเทอร์เน็ตในห้องลูกอาจขึ้นอยู่กับ การดูภาพโป๊ เปลือย บนอินเทอร์เน็ต มีการคัดลอกรูปภาพเหล่านั้นมาเก็บในเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัวที่บ้าน อาจเล่นเกมกับเพื่อนจนดึก และไม่ยอมตื่นไปโรงเรียนในตอนเช้าก็ได้ ซึ่งปัจจุบันมีหนังสือจำนวนมากที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต เมื่อผู้ปกครองมีความรู้เรื่องอินเทอร์เน็ตก็จะสามารถพูดคุยกับลูกได้ แล้วพยายามให้เวลาในการออนไลน์กับลูกมาก ๆ เพราะจะเป็นสิ่งที่ทำให้เราทราบว่าลูกทำอะไรเมื่อใช้งานอินเทอร์เน็ต การควบคุมดูแลการใช้งานอินเทอร์เน็ตของลูกเป็นเรื่องสำคัญ บางครั้งลูกแสดงพฤติกรรมผิดปกติจากที่เคยเป็น เช่น บางครั้งพูดคุยกับเพื่อนโดยมีคำศัพท์แปลก ๆ ใหม่ ๆ และการควบคุมดูแลลูก ควรทำแบบตรงไปตรงมา โดยบอกให้ชัดเจนว่าสิ่งใดทำได้หรือทำไม่ได้ เพราะสาเหตุใด การห้ามอย่างเดียวไม่บอกเหตุผลจะทำให้เด็กยิ่งสงสัยและพยายามฝ่าฝืนเพื่อตอบคำถามในใจตัวเอง พ่อ แม่ บางคนจำกัดเวลาในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของลูกจนกว่าจะแน่ใจว่าลูกเข้าใจ และสามารถปฏิบัติอย่างถูกต้องและปลอดภัยได้แล้ว การตั้งกฎ กติกา ที่ชัดเจน เพื่อใช้ภายในบ้านพร้อมระบุโทษกรณีฝ่าฝืน น่าจะเป็นผลดีในแง่การฝึกฝนให้ลูกมีวินัย การคาดโทษอาจเป็นไปในลักษณะการลดจำนวนชั่วโมงการใช้งาน การจำกัดเวลาเข้าใช้งาน หรือการติดตั้งซอฟต์แวร์กั้นกรองที่มีระดับความเข้มข้นสูงขึ้น ที่สำคัญ คือ ลูกควรเข้าใจว่าต้องมีกฎระเบียบที่เคร่งครัด เนื่องจากมีภัยและความเสี่ยงอะไรบางอย่างบนอินเทอร์เน็ต และท่านต้องการปกป้องลูกจากสิ่งไม่ดีเหล่านั้น แนะนำถึงวิธีหลีกเลี่ยงระมัดระวังภัยที่อาจมีขึ้น ท่านให้ลูกใช้อินเทอร์เน็ตได้ ในขณะเดียวกันท่านก็สอนให้ใช้งานอย่างระมัดระวังภายใต้กฎระเบียบของความปลอดภัย ท่านควรบอกลูกว่า เมื่อลูกพร้อมที่จะดูแลตนเองได้ ท่านก็ยกเลิกกฎระเบียบสิ่งเคร่งครัดต่าง ๆ นั้นเสีย (ศรีดา ตันตะอริพานิช, 2544, น. 93-96)

นอกจากนี้ในการป้องกันภัยจากการใช้อินเทอร์เน็ตยังมีศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติที่ให้ความสำคัญ โดยได้จัดทำเอกสารเผยแพร่ “ศิลปะป้องกันตัว 7 ประการ สำหรับเด็กผู้ใช้อินเทอร์เน็ต” (เอกสารเผยแพร่การป้องกันภัยจากการใช้อินเทอร์เน็ต. ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, 2550)

1. ข้าพเจ้า จะไม่บอกข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ ชื่อโรงเรียน ที่ทำงาน หรือ เบอร์ที่ทำงานของผู้ปกครอง ให้แก่บุคคลอื่นที่รู้จักทางอินเทอร์เน็ตโดยไม่ขออนุญาตจากผู้ปกครอง

2. ข้าพเจ้า จะแจ้งให้ผู้ปกครองทราบโดยทันทีหากข้าพเจ้าพบข้อมูล หรือรูปภาพใด ๆ บนอินเทอร์เน็ตที่หยาบคายหรือไม่เหมาะสมโดยประการทั้งปวง

3. ข้าพเจ้า จะไม่ยินยอมไปพบบุคคลใดก็ตามที่ข้าพเจ้าได้รู้จักทางอินเทอร์เน็ตโดยไม่ขออนุญาตจากผู้ปกครองก่อน และหากผู้ปกครองอนุญาตให้ข้าพเจ้าไปพบบุคคลนั้นได้ ข้าพเจ้าก็จะไปพบเขาในที่สาธารณะซึ่งมีคนผ่านไปมา โดยมีผู้ปกครองของข้าพเจ้าไปด้วย

4. ข้าพเจ้า จะไม่ตอบคำถาม หรือต่อความกับผู้ที่มีข้อความหยาบคายหรือไม่เหมาะสมแต่ข้าพเจ้าจะแจ้งให้ผู้ปกครองก่อน

5. ข้าพเจ้า จะไม่ส่งรูป หรือสิ่งของใด ๆ ให้แก่ผู้อื่นที่รู้จักทางอินเทอร์เน็ต โดยมิได้ขออนุญาตจากผู้ปกครองก่อน

6. ข้าพเจ้า จะเคารพข้อตกลงอื่น ๆ ที่ให้ไว้กับผู้ปกครอง เช่น กำหนดระยะเวลาที่ข้าพเจ้าจะใช้อินเทอร์เน็ตได้ เว็บไซต์จะเข้าไปและข้อตกลงอื่นใดอย่างเคร่งครัด

7. ข้าพเจ้า จะไม่พยายามหลบเลี่ยงกฎเกณฑ์ทั้งหมดข้างต้น ไม่ว่าในกรณีใด แต่สิ่งสำคัญที่สุดคงจะเป็นการสื่อสารระหว่าง พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และเด็ก ควรทำความเข้าใจกันเสียก่อนว่า ทำไมต้องมีกฎระเบียบ มีภัยอันตรายใดบ้างบนอินเทอร์เน็ตที่เด็กพึงระวัง คำแนะนำตลอดจนกฎระเบียบเหล่านี้จะช่วยได้อย่างไร และเมื่อใดที่เด็กต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบ แต่จะต้องใช้วิจารณญาณของตนเองแทน

สถานการณ์ปัจจุบันของภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ต

จากรายงานข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ทำให้เราทราบถึงความรุนแรงของภัยจากการใช้งานอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ต เช่น มติชน (2551) ระบุว่า เด็กไทยบ้า Hi5 คลิกจนติดอันดับ 2 ของโลกและมีการใช้สื่อมากขึ้นเข้าอินเทอร์เน็ตทุกวัน ไม่ต่ำกว่า 2 ชม. ส่วนร้อยละ 20 ติดเกมออนไลน์ ผลสำรวจจะชอบคลิกดูคลิปโป๊มากเป็นที่หนึ่ง แชนหัววีซีดี-เว็บ 'Hi5' แชมป์คนไทยคลิกบ่อยติดอันดับ 2 โลก

นายแพทย์กฤษดา เรืองอารีรัชต์ รองผู้จัดการสำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กล่าวในงานอินเทอร์เน็ตปลอดภัยและสร้างสรรค์ ที่อุทยานการเรียนรู้ (ทีเคปาร์ค) ว่า จากการสำรวจสภาวะการเด็กด้านสื่อปี 2550 ของสถาบันรามจิตติ พบเด็กใช้เวลากับสื่อมากขึ้น เด็กไทยร้อยละ 25 หรือ 1 ใน 4 คนเข้าอินเทอร์เน็ตทุกวัน วันละไม่ต่ำกว่า 2 ชั่วโมง 20 นาที ขณะที่เด็กร้อยละ 20 เล่นเกมออนไลน์ หรือเกมคอมพิวเตอร์เป็นประจำวันละ 2 ชั่วโมง เด็กโดยเฉลี่ยร้อยละ 30-40 เสพสื่อลามกเป็นครั้งคราวถึงเป็นประจำ เด็กนิยมดูคลิปโป๊มากเป็นอันดับ 1 แชนหัววีซีดีโป๊และเว็บโป๊ที่เคยเป็นอันดับ 1-2 ซึ่งคลิปโป๊ต่าง ๆ ก่อนจะมาอยู่ในมือเด็ก ๆ ร้อยละ 98 ถูกเผยแพร่ผ่านอินเทอร์เน็ต

นายสุนิตย์ เชมบุญ ผู้จัดการแผนงานไอซีที สสส. กล่าวว่า สถิติการใช้เว็บไซต์ของไทย เดือนกุมภาพันธ์ที่ผ่านมา พบเว็บอันดับ 1 ที่คนไทยเข้ามากที่สุดคือ เว็บไฮไฟว์ (Hi5) หรือเว็บ

ผองเพื่อน ซึ่งไทยเป็นประเทศที่ 2 ในโลก รองจากประเทศโดมินิกันรีพับลิกและคนไทยยังใช้คำว่า “แชท” เป็นคำค้นหาเพื่อเข้าเว็บไซต์

นางศรีดา ตัณฑะอธิพานิช มูลนิธิอินเทอร์เน็ตเพื่อร่วมพัฒนาไทย กล่าวว่า ล่าสุด สสส. ร่วมกับ มูลนิธิอินเทอร์เน็ตเพื่อร่วมพัฒนาไทย ศูนย์อินเทอร์เน็ตสร้างสรรค์และปลอดภัย กระทรวงศึกษาธิการ ที่เคปาร์คและห้างเซ็นทรัลเวิลด์จัด “มหกรรมอินเทอร์เน็ตปลอดภัยและสร้างสรรค์” เสนอแนวทาง อบรมการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย มีเป้าหมายคือ เยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีเป้าหมาย จะทำให้เกิดชุมชนออนไลน์สร้างสรรค์ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ภายใน 1 ปี (มติชน, 2551, น. 11)

นอกจากนี้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายหลังเป็น ประธานการประชุมคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ ครั้งที่ 5/2550 ถึงมาตรการคุ้มครองข้อมูล ส่วนตัวของเด็กบนโลกออนไลน์ว่า ที่ประชุมได้กำหนดนโยบายในการปกป้องข้อมูลส่วนตัวของเด็ก เนื่องจากขณะนี้เด็กที่ใช้อินเทอร์เน็ตจำนวนมากนิยมเข้าเว็บไซต์หาเพื่อน หาคุ้ หรือโพสต์ข้อมูล บนเว็บบอร์ด โดยกรอกข้อมูลส่วนตัวในการใช้บริการ เช่น ภาพถ่าย อายุ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ อีเมล ทำให้กลุ่มมิจฉาชีพเข้าไปค้นหาข้อมูลของเด็กและเข้าถึงตัวเด็กได้ นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม การล่อลวงข่มขืน ล่อลวงทรัพย์ และการฆาตกรรม ทั้งนี้ที่ประชุมได้แต่งตั้งคณะกรรมการ คุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อออกมาตราการคุ้มครองเด็กไม่ให้ ผู้ให้บริการเว็บไซต์และอินเทอร์เน็ตเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี มาตรการ ดังกล่าวสอดคล้องกับ พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 27 ที่ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือ เผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของเด็ก อันมีเจตนาทำให้เด็กเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิ ประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงประโยชน์ของตนเอง หรือผู้อื่นโดยมิชอบ หากพบ ผู้ประกอบการรายใด มีเจตนาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็กจะมีความผิดจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือ ปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนี้จะเสนอเพิ่มการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของ เด็กในร่างพ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการ กฤษฎีกาเพื่อให้กฎหมายคุ้มครองครอบคลุมถึงเด็กด้วย และ 30% ของเด็กที่เข้าไปใช้อินเทอร์เน็ตจะ นัดกันออกมาเจอข้างนอกเป็นปัญหามาก ทั้งนี้จะให้เวลา 1 เดือน ในการปรับปรุงแก้ไขเว็บไซต์ หาก ยังฝ่าฝืนเปิดเผยข้อมูลเด็กอีก กระทรวงฯ จะเข้าไปดำเนินการตามกฎหมาย โดยที่ประชุมมองว่า โทษตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็กแห่งชาติ ยังน้อยไป จึงเห็นว่าน่าจะนำ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาบังคับใช้ควบคู่เพื่อให้มีบทลงโทษที่รุนแรงเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม เว็บต่างประเทศเช่น Hi5 หรือ my space เราควบคุมไม่ได้ แต่ในต่างประเทศก็มีกฎหมายห้าม เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวเด็กอยู่แล้ว (มติชน, 2550)

จากการทบทวนวรรณกรรม เล็งเห็นได้ชัดเจนว่าขณะนี้ในการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็ก โดยเฉพาะการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวนั้นกลายเป็นช่องทางที่ทำให้มีจรรยาบรรณสามารถเข้าถึงตัวเด็กได้อย่างง่ายดายโดยการใช้อุปกรณ์จะเข้าไปยังฐานระบบข้อมูล จากนั้นพูดคุยกับเด็ก นัดหมาย เจอกันเพื่อล่อลวงไปข่มขืน หรือประกอบอาชญากรรมอื่น ๆ ดังนั้นเพื่อให้สังคมได้ตระหนักในเรื่องนี้ จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวของเด็กบนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการสร้างมาตรการ กกลไก เพื่อแก้ไขปัญหาภัยที่เกิดจากการที่เด็กนักเรียนเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ต และส่งเสริมการกระตุ้นสังคมให้ตระหนักถึงภัยนี้โดยเฉพาะผู้ปกครอง หรือบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเด็กนักเรียน

นอกจากนี้ยังมีคำแนะนำในด้านการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย คำแนะนำสำหรับผู้ปกครองที่ช่วยแนะวิธีจะใช้ “เน็ต” อย่าง ปลอดภัยได้อย่างไร จะเริ่มตั้งแต่

1. ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว ไม่บอกชื่อสกุลจริง ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์
2. ไม่ส่งหลักฐานส่วนตัวของตนเองและคนในครอบครัวให้ผู้อื่น
3. ไม่โอนเงินให้ใครเด็ดขาด นอกจากจะเป็นญาติสนิทที่เชื่อใจได้จริง ๆ
4. ไม่ออกไปพบเพื่อนที่รู้จักทางอินเทอร์เน็ต เพื่อป้องกันการลักพาตัว หรือการกระทำมิดีมีร้ายต่าง ๆ ระวังระวังการซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงคำโฆษณาชวนเชื่ออื่น ๆ
5. สอนให้เด็กบอกพ่อ แม่ ผู้ปกครอง หรือครู ถ้าถูกกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต (Internet Bullying) เช่น ได้รับอีเมลหยาบคาย หรือถูกนำรูปถ่ายไปตัดต่อเข้ากับภาพโป๊แล้วส่งไปให้เพื่อนทุกคนดู

สิ่งเหล่านี้หากสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงแล้ว จะส่งผลก่อให้เกิดผลดีต่อการป้องกันภัยที่เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียนได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น จึงได้ศึกษาถึงลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะการใช้อินเทอร์เน็ต ภัยที่เกิดจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว และความรู้ความเข้าใจในการใช้อินเทอร์เน็ต ต่อความตระหนักถึงภัยจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในอินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยมที่แตกต่างกัน

